

Aktivno državljanstvo in domovina

**PRIROČNIK ZA STROKOVNE
EKSKURZIJE PO SLOVENIJI**

SPozNAjMO DOMOVINO
SLOVENIJO

AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO IN DOMOVINA

SPOZNAJMO
DOMOVINO SLOVENIJO
PRIROČNIK ZA STROKOVNE EKSKURZIJE PO SLOVENIJI

Ljubljana, 2015

Aktivno državljanstvo in domovina

SPOZNAJMO DOMOVINO SLOVENIJO

Priročnik za strokovne ekskurzije po Sloveniji

Delovno gradivo

Avtorice: Jožica Pečnik, Zdravka Križman in Marjana Dolšina

Jezikovni pregled: Nataša Purkat, Lektor'ca

Uredil: dr. Vladimir Prebilič

Kartografija: Monolit

Izdal in založil: Zavod RS za šolstvo

Predstavnik: dr. Vinko Logaj

Oblikovanje: Tina Žen

Računalniški prelom: Present d. o. o.

Objava na spletnem naslovu: <http://www.zrss.si/pdf/ADD-spoznajmo-domovino-slovenijo.pdf>

Ljubljana, 2015

Druga izdaja

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Operacijo delno financirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

908(497.4)(0.034.2)

PEČNIK, Jožica, 1964-

Aktivno državljanstvo in domovina. Spoznajmo domovino Slovenijo [Elektronski vir]
: priročnik za strokovne ekskurzije po Sloveniji / [avtorice Jožica Pečnik, Zdravka Križman
in Marjana Dolšina ; kartografija Monolit]. - 2. izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Zavod Republike
Slovenije za šolstvo, 2015

Način dostopa (URL): <http://www.zrss.si/pdf/ADD-spoznajmo-domovino-slovenijo.pdf>

ISBN 978-961-03-0259-9 (pdf)

1. Gl. stv. nasl. 2. Križman, Zdravka 3. Dolšina, Marjana
282734080

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2015

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakršen koli pomnilniški medij) oblike reprodukcije.

KAZALO

PREDGOVOR.....	5
POPOTNICA PRIROČNIKU	7
DOMOLJUBNA STROKOVNA EKSKURZIJA V OSNOVNOŠOLSКИH IN SREDNJEŠOLSKIH UČNIH NAČRTIH	9
Ekskurzija in njeni formalni okviri ter prisotnost v učnih načrtih osnovnih in srednjih šol	9
Domoljubje v učnih načrtih osnovnih in srednjih šol	11
MOŽNOSTI ZA IZVEDBO DOMOLJUBNE EKSKURZIJE	11
PRIMERI DOMOLJUBNIH EKSKURZIJ	13
Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 1: severna Primorska	13
Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 2: Primorska.....	19
Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 3: Notranjska.....	25
Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 4: Dolenjska.....	31
Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 5: Dolenjska.....	37
Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 6: Gorenjska	43
Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 7: Prekmurje, Slovenske gorice in Goričko	49
Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 8: Koroška.....	55

Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 9: Štajerska.....	63
Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 10: Ljubljana	69
LITERATURA.....	75

PREDGOVOR

Pred vami je še en priročnik, ki je nastal v okviru raziskovalnega projekta Aktivno državljanstvo in domovina. Projekt sta financirala Evropska unija in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, njegova izvedba pa je potekala pod okriljem Zavoda Republike Slovenije za šolstvo. Cilj projekta je bil raziskati razumevanje domoljubja med mladimi in pedagogi, prepoznavanje teh vsebin v učnem procesu in z analizo učnih načrtov izpostaviti normativno stanje na področju domoljubnih vsebin v slovenskem šolskem sistemu. Vse to smo podkrepili tudi s številnimi znanstvenimi razpravami o spreminjanju vloge domoljubja v sodobnih družbah, opravili analize v nekaterih drugih državah in družbah Evrope ter se posvetili pojasnjevanju in nujnemu vsebinskemu razlikovanju med domoljubjem in nacionalizmom.

Vendar sem menil, da je treba teoretične perspektive nujno nadgraditi tudi s povsem uporabnimi. Takimi, ki bodo pedagogom omogočile kakovostnejša izhodišča za izvajanje tistih učnih vsebin, s katerimi se vsestransko okrepijo domoljubna čustva mladih. Ker je na tem področju narejenega malo in predvsem prepuščeno pobudam pedagogom, smo se odločili za pristop, ki ga moramo razumeti le kot pomoč, in ne podcenjevanje. Zavedam se, da številni pedagogi domoljubnim vsebinam namenjajo pomemben del učnega časa, energije ter prepoznavajo vlogo in pomen domoljubja. Brez ljubezni do domovine ni mogoče izdelati odnosa tudi do drugih članov skupnosti, v kateri živijo, ob tem tudi ni mogoče pričakovati od mladih njihove državljanske aktivnosti, brez katere tudi kakšne svetlejše prihodnosti zanje ne bo.

Priročnik je nastal zato, da bi ponudil nekaj možnosti, izhodišč in nemara spodbudil še koga za odločitev in organizacijo strokovnih ekskurzij. Z njimi naredimo največ. Prvič, ker mladi čedalje manj raziskujejo in spoznavajo svojo domovino, kljub njeni izjemnosti, in, drugič, ker se lahko z doživljanjem pokrajine naučimo največ. Vse večkrat tudi mnogo mladih zaradi negotovih gmotnih razmer nimajo prave priložnosti in možnosti za družinsko raziskovanje naše domovine. Zavedam se vsestranske obremenitve pedagogov z različnim, čedalje manj pedagoškim delom, zato priročnik ponuja nekaj idej in predlogov, ki vas bi vsaj v nekem pogledu razbremenil dodatnega dela. V veliko veselje in čast nam bo, če ga boste tako razumeli in če se boste večkrat odločili za spoznavanje naše čudovite in vsestranske domovine.

Prepričan sem, da boste tako omogočili mladim drugačno dožemanje Slovenije in jim s tem posredno privzgojili drugačen, bolj odgovoren odnos do domovine, ki je od leta 1991 tudi država. Morda celo sami odkrijete kaj novega!

Srečno, spoštovani pedagogi, in vse dobro tebi, naša Slovenija.

*Izr. prof. dr. Vladimir Prebilič,
vodja projekta Aktivno državljanstvo in domovina*

POPOTNICA PRIROČNIKU

S priročnikom Domoljubne strokovne ekskurzije smo želele pomagati zaposlenim v osnovnih in srednjih šolah, ki načrtujejo in organizirajo razne strokovne ekskurzije za svoje učence in dijake. In sicer tako, da smo pripravile nekaj konkretnih predlogov za izvedbo strokovnih ekskurzij s poudarkom na temi **DOMOLJUBJE**, ta priročnik se vsebinsko navezuje na priročnik za proslavitev slovenskih državnih praznikov, ki je bil prav tako pripravljen v sklopu projekta Aktivno državljanstvo in domoljubje.

Pripravile smo primere ekskurzij, ki jih odlikujejo te posebnosti:

- primerne so za vse starostne skupine učencev in dijakov, saj se zahtevnost vsebin lahko prilagaja ciljni skupini;
- časovni obseg za izvedbo posamezne ekskurzije je prilagodljiv, vse pa so pripravljene kot enodnevne ekskurzije z različnim obsegom, od 6 do 12 šolskih ur;
- vsaki učni pripravi strokovne ekskurzije je dodana časovnica – čas izvedbe, ki se lahko prilagaja glede na izhodišče; za izhodiščne kraje smo izbrale večja slovenska mesta: Ljubljano, Kranj, Novo mesto, Koper, Novo Gorico in Maribor;
- vsaka strokovna ekskurzija vključuje največ tri do štiri lokacije ali točke ogledov in ima v časovnici predviden tudi čas za počitek in malico;
- zajeta so različna področja: naravna in kulturna dediščina, zgodovina, etnologija, znanost in tehnologija, ki so vsebinsko uravnotežena in jih povezuje krovni element domoljubja;
- primeri ekskurzij so pripravljene tako, da zajemajo vso Slovenijo po posameznih pokrajinah: Gorenjska, Dolenjska, Notranjska, Štajerska, Prekmurje, Koroška, Primorska, Ljubljana je kot prestolnica obravnavana posebej.

V učnih pripravah je za učeče se subjekte uporabljena moška slovnicična oblika (učenec, dijak), ki se nanaša na oba spola (učenec/učenka, dijak/dijakinja).

Za posamezno domoljubno strokovno ekskurzijo smo pripravile konkretno učno pripravo, v kateri so navedeni:

- področje ali pokrajina strokovne ekskurzije in njena izhodiščna točka;
- tematski naslov ekskurzije;
- vsebinska utemeljitev;
- podroben načrt z opisom posameznih lokacij in kontakti;

- zemljevid poti;
- skupni cilji ekskurzije in
- časovnica (ure odhodov in prihodov od ene do druge točke).

Pred izvedbo posamezne domoljubne strokovne ekskurzije je treba učence ustrezno vsebinsko pripraviti, zato je zaželeno priprava na ekskurzijo v razredu, priprava učnih listov in drugega gradiva glede na zastavljene cilje ekskurzije. Svetujemo tudi predhodno pripravo načrta nalog za učitelje, učence ali dijake, predhodno imenovanje nosilnega predmeta in medpredmetnega povezovanja ipd.

Priročnik prinaša samo nekaj primerov domoljubnih strokovnih ekskurzij, ki se lahko poljubno prilagajajo, spreminjajo in se jim dodajajo nove. Njegov namen je, da bi ga čim pogosteje lahko uporabili in da bi vam bil v pomoč pri delu.

Avtorice

DOMOLJUBNA STROKOVNA EKSKURZIJA V OSNOVNOŠOLSKIH IN SREDNJEŠOLSKIH UČNIH NAČRTIH

Ekskurzija in njeni formalni okviri ter prisotnost v učnih načrtih osnovnih in srednjih šol

Ekskurzija je v vzgojno-izobraževalni proces vključena kot skupek posebnih oblik in metod dela, ki najbolje uresničujejo koncept izkustvenega učenja. Ponuja številne možnosti za medpredmetno povezovanje in sodobne poučevalne strategije, kot sta projektno in raziskovalno delo.

V različnih **zakonih**, ki se nanašajo na primarno in sekundarno stopnjo izobraževanja, je jasno navedeno, da organizirano izobraževalno delo poleg drugih oblik pouka obsega tudi aktivnosti na terenu: v osnovni šoli šola v naravi (Zakon o osnovni šoli, 20. člen), v gimnaziji in programih srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja pa strokovne ekskurzije (Zakon o gimnazijah, 33. člen, in Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, 66. člen). V **učnih načrtih** posameznih predmetov v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju se ekskurzija pojavlja kot samostojni vsebinski sklop ali pa je navedena le v smislu didaktičnega priporočila za izvajanje posameznih ciljev.

Če se v predmetniku **osnovne šole** omejimo le na prenovljene učne načrte obveznih predmetov, ugotovimo, da je najbolj poudarjena pri **geografiji**. Zasedimo jo že v okviru opredelitve predmeta: »Cilje pouka dosegamo s smotrnim in aktualnim izbiranjem vsebin, s sodobnimi učnimi oblikami in metodami, s pestrim izborom učnih pripomočkov in medijev ter s čim pogostejšim neposrednim opazovanjem geografskih procesov in pojavov v okolju, kjer nastajajo. Veliko pozornost namenjamo zlasti pouku na prostem, v pristnem okolju, saj s tem omogočamo doživljajsko učinkovitejši pouk. Medpredmetne (interdisciplinarne) šolske ekskurzije in terensko delo so dober primer za razvijanje proceduralnega in prenosljivega vseživljenjskega znanja, ki je skupno vsem šolskim predmetom in s katerim učenci pridobivajo novo znanje, ga izpopolnjujejo in razširjajo, ter uporabljajo tako, da dobi pomembno mesto v njihovem poznavanju domovine.« (Geografija: učni načrt, 2011, str. 5) Pri istem predmetu se ekskurzija pojavi še v poglavju Operativni cilji in vsebine 6. razre-

da kot samostojni vsebinski sklop z naslovom Uporabimo znanje: šolska ekskurzija. V njem se eden izmed ciljev nanaša neposredno na temo domoljubja: »Učenec spozna vrednote in enkratnost slovenske pokrajine, razvija ljubezen in spoštovanje do slovenske naravne in kulturne dediščine in pripadnost slovenski državi.« (Prav tam, str. 10) Omenja se tudi v zadnjem odstavku opredelitve predmeta v učnem načrtu za **zgodovino**: »Procesna zasnova učnega načrta omogoča vključevanje številnih dejavnosti prek izbranih didaktičnih pristopov, ki se lahko izvajajo v učilnicah in zunaj v obliki ekskurzij, zgodovinskega terenskega ter projektnega dela ipd.« (Zgodovina: učni načrt, 2011, str. 4) Pri predmetu **Družba** je ekskurzijo mogoče najti v okviru didaktičnih priporočil za uresničevanje ciljev vsebinskega sklopa Ljudje v prostoru, ki so vezani na kartografsko opismenjevanje: »Zemljevidi Slovenije omogočajo učencu prostorsko organizacijo podatkov, vendar celovite prostorske predstave o Sloveniji z njimi ne pridobijo. Ta cilj se uresničuje z gibanjem po Sloveniji, na terenu, z ekskurzijo, v pomoč pa so tudi zračni posnetki in trirazsežnostni ogledi slovenskih in drugih pokrajin na spletu.« (Družba: učni načrt, 2011, str. 17) V istoimenskem poglavju jo omenja tudi učni načrt **spoznavanja okolja**: »Če je le mogoče, naj učenci okolje spoznavajo neposredno ...« (Spoznavanje okolja: učni načrt, 2011, str. 25)

V **srednješolskem**, še posebej **splošnem izobraževanju** je zgodba podobna, le da je ekskurzija vključena v didaktična priporočila oziroma možnosti medpredmetnega povezovanja **večine splošnoizobraževalnih ter nekaterih strokovnih predmetov** in jih zato ne bomo posebej navajali.¹ Znova je **geografija** edini predmet, katerega učni načrt predvideva obvezno ekskurzijo, ki je lahko »organizirana kot strokovna – samo geografska ali pa kot medpredmetna ekskurzija. Če je medpredmetna oblika, naj šola glede na možnosti organizira dve ali več ekskurzij. Medpredmetno povezovanje naj bo predvsem večpredmetno (skupni problem, ki ga vsak predmet osvetli s svojega vidika) in medpredmetno (predmete povezuje skupni cilj) združevanje znanj. Tako je mogoče organizirati naravoslovne dneve, dneve dejavnosti in različne skupne dejavnosti dijakov (npr. ekološko delavnico, osvetlitev aktualnih lokalnih problemov ipd.)« (Geografija: učni načrt za splošno, klasično in ekonomsko gimnazijo: obvezni predmet, matura, 2008, str. 69–70). V poglavju kroskurikularne povezave istega učnega načrta so še posebej poudarjene **možnosti za domovinsko vzgojo** (geografija, zgodovina, slovenščina), »pri kateri poskušamo udejanjiti splošne cilje, npr.:

- razvijanje pozitivnih čustev do domovine, občutka pripadnosti svojemu narodu in državi ter ljubezni do njene naravne in kulturne dediščine,
- vzgajanje v zanimanju za družbene potrebe, reševanje skupnih prostorskih (trajnostnih) problemov na nacionalni, regionalni in svetovni ravni« (prav tam, str. 70).

¹ Učni načrti so javno dostopni na spletni strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2011/programi/gimnazija/ucni_nacrti.htm.

Domoljubje v učnih načrtih osnovnih in srednjih šol²

Glede na analizo učnih načrtov, ki je bila izvedena v okviru projekta Aktivno državljanstvo in domovina, so elementi domovinske vzgoje v osnovni šoli prisotni predvsem v drugem in tretjem triletju. Največ tovrstnih vsebin najdemo pri predmetu **Domovinska in državljanska kultura in etika** in pri izbirnem predmetu **Državljanstva kultura** za devetošolce. Sledijo jim **geografija, družba in zgodovina** ter **slovenščina, spoznavanje okolja** in razni **etnološko obarvani izbirni predmeti**. Pri tem so najbolj izpostavljene teme, vezane na spoznavanje in varovanje naravne in kulturne dediščine, državno pripadnost, narodno identiteto ter zgodovinsko in kulturno podobo Slovenije, premalo pozornosti pa je namenjene temam aktivnega državljanstva (povzeto po Kukovič in Haček, 2014, str. 29–30).

Podobno kot v osnovni šoli se tudi v srednješolskih programih elementi domoljubja pogosteje pojavljajo proti koncu izobraževanja in v sklopu priprav na maturo. V učnih načrtih predmetov iz družboslovno-humanističnega sklopa se z njimi najpogosteje srečamo pri **slovenščini, geografiji in zgodovini**, izbirnem predmetu **Umetnostna zgodovina: umetnost na Slovenskem**, v okviru obveznih izbirnih vsebin pa tudi pri sklopu **Državljanstva kultura**. Privzgajanje domoljubja pri pouku je mogoče nadgraditi še s t. i. vsešolskimi vsebinami, ki so lahko oblikovane v domoljubnem duhu. V ta okvir spadajo poleg proslavljanja praznikov in drugih šolskih prireditev, raznih krožkov in ustrezne uporabe državnih simbolov tudi obiskovanje kulturnih in naravnih znamenitosti Slovenije, torej različne domoljubne strokovne ekskurzije. Prav ta vsešolski pristop pomeni še neizkoriščene možnosti pri vzgajanju za domoljubje in aktivno državljanstvo (povzeto po Kukovič in Haček, 2014, str. 50).

MOŽNOSTI ZA IZVEDBO DOMOLJUBNE EKSKURZIJE

Domoljubno strokovno ekskurzijo je mogoče izvesti v različnih organizacijskih in vsebinskih oblikah. Lahko se v celoti in izrecno posveti vsebinam domoljubja in aktivnega državljanstva; tako je mogoče proslaviti enega izmed slovenskih državnih praznikov oziroma jo umestimo v program šole v naravi ali jo pripravimo kot končni izlet. V srednjih šolah jo lahko učencem ponudimo v okviru interesnih dejavnosti ali obveznih izbirnih vsebin (vsebine po dijakovi prosti izbiri – medpredmetne vsebine z ekskurzijo, taborom ipd.), ki jih mora šola organizirati. Ob tem ne gre pozabiti na obvezno strokovno ekskurzijo pri geografiji, pri kateri je predvidena možnost načrtovanja in izvedbe v medpredmetni obliki. Še več, prav v učnem načrtu za geografijo je uresničevanje ciljev domovinske vzgoje posebej izpostavljeno v poglavju o kroskurikularnih povezavah.³

2 Za podrobnejši pregled elementov domovinske vzgoje v učnih načrtih posameznih predmetov osnovnih in srednjih šol glej Kukovič in Haček (2014).

3 Glej poglavje Ekskurzija in njeni formalni okviri ter prisotnost v učnih načrtih osnovnih in srednjih šol.

Drugo možnost je vključevanje posameznih elementov domoljubja in aktivnega državljanstva v ekskurzije, katerih vsebinsko težišče je sicer povsem drugje. Na primer: ob ogledu Narodne galerije v Ljubljani lahko opozorimo na pomembno vlogo umetnostne dediščine pri oblikovanju slovenske narodne identitete in zavesti, ob obisku jedrske elektrarne Krško lahko razmišljamo o prednostih in nevarnostih takšnega objekta za našo domovino (ekologija, zdravje, zunanja politika), ob vožnji po slovenskih avtocestah lahko razglabljamo o tranzitnosti naše države in z njo povezano multikulturalnostjo ... Podobno – v duhu domoljubja – je mogoče izvesti različne programe kulturnih, naravoslovnih, tehniških in športnih dni. Na primer: v okviru športnega dne izvedemo pohod po eni izmed kulturnih pešpoti, s katerimi je Slovenija gosto preprejena. Za ponazoritev vzemimo prvi del Jurčičeve poti, ki poteka od Višnje Gore do Jurčičeve domačije na Muljavi. Ob koncu pohodniških aktivnosti si lahko z učenci ogledamo še baročni zlati oltar v lokalni cerkvi na Muljavi in poslopja Jurčičeve domačije. V pogovoru z učenci ugotovljamo pomen baroka kot enega najpomembnejših umetnostnih slogov na Slovenskem, ki je zaznamoval velik del naše umetnostne dediščine, oziroma razglabljamo o Jurčičevem narodno-buditeljskem političnem udejstvovanju. Uresničevanje ciljev športa oziroma športne vzgoje tako smiselno povežemo s cilji domovinske vzgoje.

Glede na opisane možnosti lahko učitelj hitro ugotovi, da za pripravo in izvedbo ekskurzije, ki bi bila upravičeno označena kot domoljubna, ne potrebuje posebnih dodatnih terminov v šolskem koledarju, ampak lahko tovrstne vsebine umesti v okviru že ustaljenih oblik terenskega dela ali jih poudari pri neki drugi načrtovani strokovni vsebini, ki to omogoča. Pri izboru in načrtovanju aktivnosti lahko izhaja iz svojega strokovnega področja, ki ga najbolj obvladuje, in v okviru tega išče cilje, ki vključujejo elemente domoljubja in aktivnega državljanstva. V nadaljevanju učitelj – koordinator (sam ali, še bolje, v skupini sodelujočih učiteljev) oblikuje cilje strokovne ekskurzije, ki morajo biti na vsak način v veliki zvezi s cilji iz učnih načrtov sodelujočih predmetov (Pavlič Škerjanc, 2011, slika 7). V tem primeru domovinska medpredmetna ekskurzija tudi s formalnega vidika ne pomeni večje dodatne obremenitve učiteljev ali izgube dragocenih ur pouka, saj bi tudi sicer morali poskrbeti za doseganje istih ali zelo podobnih ciljev, le da ima v tem primeru dodana vzgojna vrednost še večjo veljavo.

Za pripravo domoljubne strokovne ekskurzije ima učitelj poleg tega priročnika na voljo kar nekaj gradiva na temo medpredmetnih ekskurzij na splošno, primerov konkretnih izvedb z vidika posameznega strokovnega področja v strokovnih člankih in diplomskih nalogah pedagoških študijskih programov ter prispevkov na temo domoljubja in državljanstva oziroma aktivnega državljanstva.⁴ Nekaj tega gradiva je zbranega v seznamu literature v zadnjem delu priročnika.

⁴ Gradivo, ki je nastalo v okviru projekta Aktivno državljanstvo in domovina, v sodelovanju Zavoda za šolstvo RS in Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport RS, obsega priročnike, različne analize in primere dobrih praks ter didaktične pripomočke za različne stopnje izobraževanja. Ker je v celoti dosegljivo na spletni strani Zavoda za šolstvo (<http://www.zrss.si/projektiess/default.asp?pr=12>), so v bibliografski seznam vključeni le nekateri, nekoliko bolj teoretično naravnani dokumenti.

PRIMERI DOMOLJUBNIH EKSKURZIJ

Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 1: severna Primorska

Tematski naslov ekskurzije: **Burna preteklost Posočja**

POKRAJINA: SEVERNA PRIMORSKA

Izhodiščna točka: Nova Gorica

Vsebinska utemeljitev

Kraje severne Primorske je skozi zgodovino zaznamovalo kar nekaj burnih dogodkov. Na Tolminskem se je začel sloviti tolminski punt, v prvi svetovni vojni je tu potekala linija t. i. soške fronte z eno najhujših bitk na naših tleh, bitko pri Kobaridu. To idilično okolje slovenskega vodnega bisera, reke Soče in njenih pritokov, je oblikovalo kar nekaj pomembnih narodnobuditeljskih osebnosti. Med literati gotovo izstopata Simon Gregorčič in Ciril Kosmač, ki sta s svojim delom vidno prispevala k oblikovanju slovenske zavesti in ju še danes obravnavamo kot izrazita domoljuba. Na poti na severozahodni konec Slovenije učenci spoznavajo slovensko politično in literarno zgodovino ter se srečajo z najbolj neokrnjenimi primeri slovenske naravne dediščine. Pri tem ugotavljajo, da je bilo v preteklosti prav domoljubje ključnega pomena za kulturni in gospodarski razvoj tega dela države.

NOVA GORICA–TOLMIN (ZATOLMIN)–KOBARID–SLAP OB IDRJIČI–NOVA GORICA

Priprava v razredu ali med vožnjo z avtobusom

Učitelj predstavi časovne okvire prve svetovne vojne in najpomembnejše dogodke tega časa na slovenskih tleh s poudarkom na severnem Primorskem. Predstavi tudi življenje in delo tukajšnjih pomembnih literatov (Simon Gregorčič, Ciril Kosmač) ter z učenci razglablja o njihovih literarnih delih, ki so jih morebiti obravnavali v šoli. Uvod se lahko izvede tudi v obliki posameznih referatov, ki jih učenci predstavijo pri pouku ali na avtobusu.

LTO Sotočje – TIC Tolmin, Petra Skalarja 4, 5220 Tolmin

T: 05 38 00 480, F: 05 38 00 483, E: info@lto-sotocje.si, S: www.dolina-soce.com

1. Zatolmin: ogled Tolminskih korit v Triglavskem narodnem parku

V uri in pol trajajočem sprehodu po (precej zahtevni) poti si ogledamo Tolminska korita, ki so najnižja vstopna točka v Triglavski narodni park. Skozi tisočletja jih je izdolbla reka Tolminka, ki je eden izmed pritokov Soče in prav tako slovenski vodni biser. Poleg Hudičevega mostu, ki je razpet 60 m nad reko, termalnega izvira in zanimivega rastlinstva imajo učenci možnost spoznati tudi znamenito soško postrv (povzeto po Tolminska korita, 2014). V pogovoru z učiteljem in vodnikom razglablja o funkciji in pomenu Triglavskega narodnega parka za ohranjanje slovenske naravne dediščine. Osrčje parka zavzema Triglav, ki je simbol slovenstva, zato ima park za Slovence še dodatno simbolno vrednost. Z domoljubjem lahko tu povezuje teme iz geografije, biologije in ekologije.

Tolminski muzej, Mestni trg 4, 5220 Tolmin

T: 05 381 13 60, F: 05 381 13 61, E: muzej@tol-muzej.si, S: www.tol-muzej.si

1.* Tolmin: obisk Tolminskega muzeja

Namesto na ogled Tolminskih korit se z učenci lahko podate v Tolminski muzej, v nekdanjo Coroninijevo graščino sredi Tolmina. V njem si lahko ogledate arheološke najdbe iz starejše železne dobe, predstavitev bivalne kulture na Tolminskem in prikaz tolminskega kmečkega upora iz leta 1713 (povzeto po Tolminski muzej, 2014). Z učenci lahko razpravljate o razlikah med fevdalno in demokratično družbeno ureditvijo, izpostavite prednosti zadnjenavedene in jih tako spodbujate k aktivnemu državljanstvu. Pri tem imate možnost vključevanja tem z različnih predmetnih področij: zgodovine, državljske in domovinske vzgoje in etike in slovenščine (Ivan Pregelj je v čas tolminskega kmečkega punta umestil dogajanje v noveli Matkova Tina).

Kobariški muzej, Gregorčičeva ulica 10, 5222 Kobarid

T: 05 389 00 00, 041 714 072, F: 05 389 00 02, E: info@kobariski-muzej.si,

S: kobariski.muzej@siol.net

2. Kobarid: obisk Kobariškega muzeja prve svetovne vojne

Muzej je osredotočen na dogajanje med prvo svetovno vojno in dogajanju v tem času na Slovenskem. Poseben poudarek je namenjen enemu največjih vojaških spopadov na naših tleh, 12. soški bitki, ki jo poznamo kot bitko pri Kobaridu. Predstavljena je tudi zgodovina tega območja od prazgodovine do danes. Za prispevek k evropski kulturni dediščini je muzej prejel muzejsko nagrado Sveta Evrope za leto 1993 (povzeto po Stalna razstava, 2014).

Z učenci med ogledom muzejske razstave ali po njem razpravljamo o vzrokih prve svetovne vojne, ki jo je že približno trideset let prej v pesnitvi Soči napovedal Simon Gregorčič:

*Pa oh, siroti tebi žuga
vihar grozán, vihar strašán;
prihrumel z gorkega bo juga,
divjal čez plodno bo ravan,
ki tvoja jo napaja struga —
gorjé, da daleč ni ta dan!
Nad tabo jasen bo obok,
krog tebe pa svinčena toča
in dež krvav in solz potok
in blisk in grom — oh, bitva vroča!
Tod sekla bridka bodo jekla,
in ti mi boš krvava tekla:
kri naša te pojila bo,
sovražna te kalila bo!*

Govorite lahko tudi o posledicah prve svetovne vojne in preoblikovanju evropskega političnega zemljevida ter položaju slovenskih dežel v njem (1915 – londonski

sporazum in 1917 – majniška deklaracija). Nevarnost razkosanja slovenskih dežel je sprožila zahtevo po združitvi južnih Slovanov in je pomenila korak naprej proti neodvisnosti Slovencev. Leta 1989 je nastala druga majniška deklaracija, ki je že jasno izrazila zahtevo po življenju v suvereni državi slovenskega naroda. S poznavanjem tega dogajanja učenci uzavestijo dolgo pot do osamosvojitve Slovenije in s tem razvijajo domoljubna čustva.

Družina Gregorčič, Vrsno 27, 5222 Kobarid
T: 05 389 10 92, 05 389 10 93

2. Vrsno pri Kobaridu: obisk rojstne hiše Simona Gregorčiča**

Namesto v Kobaridski muzej prve svetovne vojne lahko pot nadaljujete do Vrsnega pri Kobaridu, kjer se je leta 1844 rodil duhovnik, pesnik, prevajalec in narodni buditelj Simon Gregorčič. V njegovi rojstni hiši si lahko ogledate zbirko starih predmetov in razne grafične ponazoritve: pesnikovega družinskega drevesa, njegovega življenja in dela ter dogajanja v tem času. Razstavljene so še Gregorčičeve fotografije, dokumenti in faksimili njegovih del ter njegovi osebni predmeti (povzeto po Rojstna hiša Simona Gregorčiča, Vrsno, 2014). Učenci na Vrsnem spoznajo okolje, v katerem se je rodil eden najbolj domoljubno usmerjenih slovenskih literatov, ob razstavi in razlagi učitelja ali vodnika pa v grobem spoznajo tudi njegovo življenje in delo. Po ogledu lahko sledi pogovor o vlogi slovenskih literarnih ustvarjalcev pri oblikovanju pozitivnega odnosa do domovine (Gregorčičeva ponarodela pesem Z zakriviljeno palico v roki).

3. Slap ob Idrijci: obisk rojstne hiše Cirila Kosmača

Iz Kobarida se odpravimo v Slap ob Idrijci in tam obiščemo rojstno hišo enega najvidnejših slovenskih literatov 20. stoletja, Cirila Kosmača. Na domačiji njegovih staršev, kjer je živel do leta 1931, si ogledamo spominski muzej. Domačija ponuja prikaz kmečke stavbne dediščine in bivalne kulture severozahodne Slovenije s prehoda 19. v 20. stoletje (povzeto po Kosmačeva domačija, Slap ob Idrijci, 2014).

V Kosmačevem pisanju, ki ga uvrščamo v socialni realizem in največkrat opisuje toliminski kmečki svet, so močno prisotni elementi domoljubja. V zgodbe tu in tam vpleta tudi svoje spomine na prvo svetovno vojno. Po koncu ogleda spregovorimo o konkretnem Kosmačevem delu, ki so ga učenci morebiti prebrali.

Samostan Kostanjevica, Škrabčeva 1, p. p. 303, 5000 Nova Gorica
T: 05 330 77 50, F: 05 330 77 51, E: info@samostan-kostanjevica.si,
S: www.samostan-kostanjevica.si

3.* Nova Gorica: obisk samostana Kostanjevica**

Namesto obiska rojstne domačije Cirila Kosmača v Slapu ob Idrijci se lahko vrnete proti Novi Gorici. Tam se povzpnete na grič Kostanjevica in obiščemo frančiškanski samostan. V njem si ogledate grobnico zadnjih potomcev francoske kraljeve rodbine

Burbonov in samostansko knjižnico, ki med drugim hrani približno trideset inkunabul (prvotiskov), med njimi tudi prvo slovnico slovenskega jezika Adama Bohoriča *Arcticae horulae* (Zimske urice). Na samostanskem vrtu lahko občudujete tudi eno najboljširnejših zbirk vrtnic burbonk na svetu (povzeto po Samostan Kostanjevica, 2014).

V samostanu učenci spoznavajo bogato kulturno in razgibano politično preteklost primorskega zaledja. Ob ogledu pomembnih prvotiskov, še posebej Bohoričeve slovnice, lahko razvijete pogovor o začetkih in razvoju slovenskega jezika kot osrednjega elementa slovenske zavesti in tako privzgjate pozitivne domoljubne vrednote.

Skupni cilji ekskurzije

Učenci oz. dijaki:

- se seznanijo z naravno in kulturno dediščino posameznih krajev severne Primorske;
- se seznanijo z življenjem in delom nekaterih pomembnih slovenskih domoljubnih literatov;
- ugotavljajo prisotnost domoljubja v delu pomembnih literatov in ugotavljajo njihovo vlogo pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- oblikujejo ali utrjujejo pozitiven odnos do slovenske naravne in kulturne dediščine;
- ugotavljajo vlogo naravne in kulturne dediščine pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- razvijajo ali gojijo čustvo domoljubja.

Časovnica

7.45:	zbor na dogovorjenem mestu
7.45–8.00:	<i>preverjanje prisotnosti, navodila</i>
8.00:	odhod iz Nove Gorice
8.00–8.45:	<i>vožnja z avtobusom</i>
8.45:	prihod v Zatoľmin
8.50–10.20:	<i>ogled Tolminskih korit*</i>
10.25:	odhod iz Tolmina
10.25–10.45:	<i>vožnja z avtobusom</i>
10.45:	prihod v Kobarid
10.45–11.15:	<i>čas za malico</i>
10.15–11.15:	<i>ogled Kobariškega muzeja prve svetovne vojne**</i>
11.20:	odhod iz Kobarida
11.20–11.55:	<i>vožnja z avtobusom</i>
11.55:	prihod v Slap ob Idrijci
12.00–13.00:	<i>ogled rojstne hiše Cirila Kosmača (Kosmačeve domačije)***</i>
13.05:	odhod iz Slapa ob Idrijci
13.05–14.00:	<i>vožnja z avtobusom</i>
14.00:	prihod v Novo Gorico

Druga (časovno izvedljiva) možnost:

* Tolmin: obisk Tolminskega muzeja.

** Vrsno pod Krnom: obisk rojstne hiše Simona Gregorčiča.

*** Nova Gorica: obisk frančiškanskega samostana Kostanjevica.

Zemljevid poti

Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 2: Primorska

Tematski naslov ekskurzije: **Podobe Primorske od Istre
do Krasa: oljke, sol in lipicanci**

POKRAJINA: PRIMORSKA

Izhodiščna točka: Koper

Vsebinska utemeljitev

Značilne naravne danosti primorske zemlje in Jadranskega morja so njeni prebivalci s pridom izkoristili za svoje preživetje. Močvirna in slana tla ob obali niso bila primerne za kmetovanje, zato se je namesto tega razvilo solinarstvo. Ker je slovenska Istra ena najbolj severno ležečih pokrajin, kjer še uspeva oljka, so se lotili tudi oljarstva. Istrsko oljčno olje opisuje že grški zgodovinar Pavzanij. Pridelavo oljčnega olja omenjajo razni viri od 13. stoletja, do druge polovice 19. stoletja je bila celo osrednja gospodarska panoga v slovenski Istri. Oljkarstvo je po hudi pozebi leta 1929 zamrlo in se znova oživilo v osemdesetih letih 20. stoletja (povzeto po Društvo oljkarjev Slovenske Istre, 2014).

Proti severu se primorska pokrajina dvigne na slovito planoto Krasa, ki je dobila svoje ime po starem ljudskem izrazu za kamen, njeni geološki pojavi pa so tako izraziti, da so tudi drugje podobne fenomene imenovali kraški pojavi (povzeto po Kranjc, 2011, str. 23–26). Samosvoja lepota te pokrajine je navdihnila mnoga likovna dela slovenskih slikarjev in kiparjev, pesnik Srečko Kosovel ji je v Pesmi s Krasa pripisal celo zdravilno moč:

*Zakaj v tej pokrajini kamniti
je vse lepo in prav,
biti, živeti, boriti se
in biti mlad in zdrav.*

Prav na tem posebnem koščku Slovenije najdemo tudi najstarejšo evropsko kobilarno, kjer vzrejajo lipicance. Ti veljajo za enega najbolj prepoznavnih simbolov Slovenije, ki s svojim temperamentom in inteligenco posebej pogum, svobodo in lepoto. Edvard Kocbek je v pesmi Lipicanci o njih zapisal:

*Doma so s Krasa, prožnega kopita,
gizdavega drnca, bistre čudi
in tmaste zvestobe.*

Učenci bodo z različnimi aktivnostmi spoznavali sol, oljko in lipicanca, tri pomembne simbole Primorske, ki so se skozi čas vkovali globoko v slovensko domoljubno zavest. Kot je zapisano na spletni strani Kobilarne Lipica je to resnično »kraj slovenskega ponosa«.

KOPER–SEČOVLJE–SV. PETER–LIPICA–KOPER

Priprava v razredu ali med vožnjo z avtobusom

Z učenci se razglablja o pojmu simbol, ob tem se imenujejo in opišejo nekateri slovenski simboli – osredotočite se na tiste, ki izvirajo iz primorskega okolja. Ob tem lahko imenujete in opišete še slovenske državne simbole ter se spoznate z njihovo primerno uporabo.

Soline Pridelava soli, Seča 115, 6320 Portorož

T: 05 672 13 30, F: 05 672 13 31, E: kpss@soline.si, S: www.kpss.si

1. Oglad krajinskega parka Sečoveljske soline in obisk Muzeja solinarstva

Stoletja trajajoče sožitje človeka in narave je na obalnem pasu Primorske ustvarilo posebno naravo kulturne krajine. Njena avtentična podoba ter bogastvo rastlinskega in živalskega sveta se ohranjata v krajinskem parku Sečoveljske soline. Tu so najseverneje ležeče soline Sredozemlja, kjer se sol še vedno prideluje na tradicionalen način, z uporabo klasičnih solinarskih postopkov in orodij (Sečoveljske soline, 2014). Z učenci se sprehodite po krajinskem parku in spoznavajte biotopsko pestrost okolja, ugotovljate lahko prednosti tega načina preoblikovanja okolja za ljudi in živali, ki v njem živijo. Obiščite tudi Muzej solinarstva, ki je urejen v nekdanjih stanovanjskih hišah solinarjev in njihovih družin. Tako spoznavate njihovo bivalno kulturo, način življenja in vrednotite pridobivanje soli kot zelo pomembno gospodarsko panogo za prebivalce slovenskih obmorskih krajev v preteklosti. Učenci tako prepoznajo morje in z njim povezano sol kot del slovenske identitete, čeprav sami prihajajo iz krajev celinske Slovenije.

Turistične informacije Piran, Tartinijev trg 2, 6330 Piran

T: 05 673 44 40, F: 05 673 44 41, E: ticpi@portoroz.si

ali

Miran Ibrahimović, Obala 75, 6320 Portorož

E: booking@sloveniaguide.net

1.* Sprehod po Piranu

Oglad krajinskega parka Sečoveljske soline lahko zamenjate z daljšim sprehodom po zgodovinskem jedru Pirana. Začnite ga na Tartinijevem trgu, ki je tudi središče dogajanja v mestu. Mimo poznogotske vile Benečanke se po značilnih ozkih ulicah vzpnite do cerkve sv. Jurija, kjer se razprostire pogled na slovensko morje. Pot nadaljujte do mestnega obzidja z razglednimi točkami. Med potjo lahko občudujete kamnite vodnjake, piranske cerkve in drugo bogato arhitekturno dediščino ter obiščete prodajalne z izdelki iz slovenske soli. Učenci tako spoznavajo pomen slovenske stavbne dediščine za prepoznavnost Slovenije v svetu, razvoj turizma in ustvarjanje lastne domoljubne zavesti.

Pomorski muzej Sergej Mašera Piran, Cankarjevo nabrežje 3, 6330 Piran

T: 05 671 00 40, F: 05 671 00 50,

E: muzej@pommuz-pi.si, booking.pommuz@pommuz-pi.si

2. Sv. Peter na obronkih Šavrinskega gričevja: obisk Tonine hiše

V vasi je stara kmečka hiša, ki je svojevrsten etnološki spomenik. Njena podoba razkriva značilnosti istrskega kmečkega stavbarstva. Notranjost stavbe je ohranjena v celoti: v spodnjih prostorih, ki so jih nekoč uporabljali za poljedelske, sadjarske, vinogradniške in oljarske dejavnosti, v 19. stoletju pa je bila v njih oljarna, si oglejte način

pridobivanja oljčnega olja, ki je bil do prve polovice 20. stoletja razširjen po celotni Istri. Učenci se srečajo s starimi orodji in prikazom njihove uporabe ter spoznajo tradicionalni tehnološki postopek pridobivanja olja kot nekdanj najpomembnejše gospodarske panoge slovenske Istre. S tem krepijo zavedanje o različnosti naravnih danosti slovenskih pokrajin in z njimi povezanega tradicionalnega načina življenja. Oprema zgornjih prostorov – kuhinje in sobe – učencem oriše bivalno kulturo in način življenja istrskega kmeta v preteklosti (povzeto po Etnološka zbirka Tonina hiša).

Ogled Benkove hiše, Črni Kal 46, 6275 Črni Kal
T: 05 659 21 87 (Milan Pavlič)

2. Črni Kal: ogled Benkove hiše, najstarejše kmečke hiše na Slovenskem**

Benkova hiša je trenutno najstarejši znan (signiran in datiran) objekt ljudskega stavbarstva na Slovenskem. Grajena je iz klesanih apnenčastih in lapornih kamnitih blokov, ima majhna okna in zaobljene portale. V spodnji etaži sta bila hlev in prostor za shranjevanje orodja, nad njo je bivalni del. Leta 1990 prenovljena hiša naj bi bila glede na napis na portalu zgrajena leta 1489, po nekaterih podatkih celo prej (Benkova hiša, 2014). Učenci ob ogledu hiše spoznavajo bivalno kulturo in način življenja istrskih kmetov v preteklosti ter vlogo slovenske stavbne dediščine pri oblikovanju slovenske identitete in pomen njenega ohranjanja.

Kobilarna Lipica, Lipica 5, 6210 Sežana
T: 05 739 1708, E: info@lipica.org

3. Lipica: obisk kobilarne, program Doživetje lipicanca in obisk galerije Avgusta Černigoja

Učenci si ogledajo kobilarno Lipica in osnovni program lipiške jahalne šole Doživetje lipicanca, ki traja dve uri in pol. V njem spoznajo posamezne elemente vrhunskega dresurnega jahanja, ki poudarjajo značaj lipincev: inteligenco, radovednost, igrivost in voljo do učenja ter pomen usklajenega sodelovanja med jahačem in konjem (povzeto po Doživetje lipicanca, 2014). Po ogledu učenci skupaj z učiteljem in vodnikom ugotavljajo, zakaj je lipicanec postal prepoznaven slovenski simbol v svetu – med drugim je tudi na kovancu za dvajset evrskih centov – in kako ga doživljamo Slovenci.

Pokrajina slovenskega Krasa je bila s svojo posebno, trdoživo lepoto od nekdanj tudi navdih slovenskim likovnim umetnikom. V galeriji Avgusta Černigoja si z učenci lahko ogledate zbirko del enega najpomembnejših začetnikov slovenske zgodovinske avantgarde, ki so temelj za nadaljnji razvoj modernizma v likovni umetnosti (galerija Avgusta Černigoja, 2014). Z učenci razglablajte o likovni dediščini slovenske preteklosti in lastnem odnosu do nje in tako razvijajte domoljubno zavest.

3.* Lipica: obisk kobilarne, predstava klasične šole jahanja in obisk muzeja Lipikum**

V primeru časovne stiske lahko obisk kobilarne Lipica pospremite z ogledom kate-rega drugega, krajšega programa, na primer predstave klasične šole jahanja, ki traja

eno šolsko uro (povzeto po Predstava klasične šole jahanja, 2014). Tako vam ostane več časa za ogledovanje kraške pokrajine in druge aktivnosti na Krasu, morda obisk pršutarne ali sprehod po eni izmed kraških vasic. Lahko obiščete tudi muzej Lipikum, ki je v zgodovinskem jedru kobilarne. Zanimiva postavitev v muzeju sledi spreminjanju lipicančeve dlake od črno-rjave do bele barve (povzeto po Muzej Lipikum, 2014). Ob ogledu z učenci komentirajte prepoznavnost lipicanca kot slovenskega simbola in njegov pomen za slovensko identiteto.

Med vožnjo z avtobusom

Učenci delijo svoje vtise z ekskurzije in razglabljajo o spremenjenem odnosu do soli in oljčnega olja, surovin, s katerima se vsakodnevno srečujejo v domačem gospodinjstvu, in lipicancih kot avtohtonih slovenskih konjih, ki so zunaj meja Slovenije izjemno prepoznavni.

Skupni cilji ekskurzije

Učenci oz. dijaki:

- se seznanijo z naravno in kulturno dediščino posameznih krajev Primorske;
- spoznavajo bivalno kulturo in tradicionalni način življenja v slovenski Istri, ki ga zaznamuje sožitje z naravo in njenimi danostmi;
- oblikujejo in utrjujejo pozitiven odnos do slovenske naravne in kulturne dediščine;
- ugotavljajo vlogo naravne in kulturne dediščine pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- razvijajo ali gojijo čustvo domoljubja.

Časovnica

7.45:	zbor na dogovorjenem mestu
7.45–8.00:	<i>preverjanje prisotnosti, navodila</i>
8.00:	odhod iz Kopra
8.00–8.25:	<i>vožnja z avtobusom</i>
8.25:	prihod v krajinski park Sečoveljske soline
8.30–10.30:	<i>ogled krajinskega parka Sečoveljske soline in muzeja solinarstva*</i>
10.30–11.00:	<i>čas za malico</i>
11.00:	odhod iz krajinskega parka Sečoveljske soline
11.00–11.20:	<i>vožnja z avtobusom</i>
11.20:	prihod v vas Sv. Peter
11.25–12.10:	<i>ogled etnološke zbirke Tonine hiše**</i>
12.15:	odhod iz vasi Sv. Peter
12.15–13.00:	<i>vožnja z avtobusom</i>
13.00:	prihod v Lipice
13.15–16.00:	<i>obisk kobilarne, program Doživetje lipicanca in obisk galerije Avgusta Černigoja***</i>
16.05:	odhod iz Lipice
16.05–16.45:	<i>vožnja z avtobusom</i>
16.45:	prihod v Koper

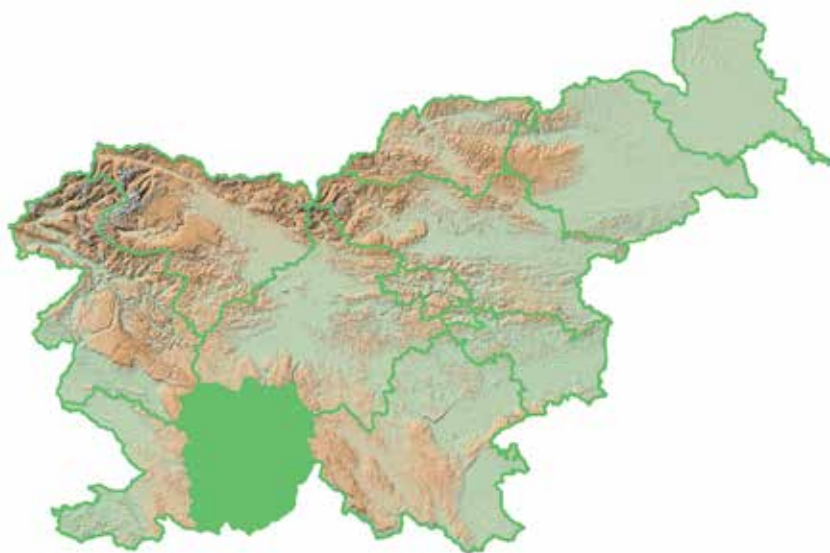
Druga (časovno izvedljiva) možnost:

- * Sprehod po Piranu do razglednih točk: cerkve sv. Jurija in mestnega obzidja s pogledom na mesto in slovensko morje.
- ** Črni Kal: ogled Benkove hiše, najstarejše kmečke hiše na Slovenskem.
- *** Lipica: obisk kobilarne, predstava klasične šole jahanja in obisk muzeja Lipikum.

Zemljevid poti

Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 3: Notranjska

**Tematski naslov ekskurzije: Iz četrte knjige Valvasorjeve Slave
vojvodine Kranjske**

POKRAJINA: NOTRANJSKA

Izhodiščna točka: Ljubljana

Vsebinska utemeljitev

»Po pionirskih protestantih predstavlja Valvasor najvišji vzpon tvorne kulturne zave-
sti na Slovenskem in je zaradi svojega prispevka k znanosti, védenju in kulturi ena
ključnih osebnosti slovenske in evropske zgodovine. S svojo Slavo je opravil enkrat-
no in neprecenljivo delo, ki ga za njim ni ponovil več nihče.« (Čeč, 2011a)

»Slava vojvodine Kranjske (Die Ehre des Hertzogthums Crain) je eden izmed simbo-
lov slovenstva, temeljni kamen slovenske zgodovine, polihistoriko delo, ki je izšlo
leta 1689 v Nürnbergu v nemščini in velja za največje delo barona Janeza Vajkarda
Valvasorja ter še danes za eno izmed najpomembnejših znanstvenih del o Sloveniji, v
katerem je bilo zajeto vse tedanje in dotedanje vedenje o naši deželi in prebivalstvu,
najbolj prepoznavna in ena izmed najobsežnejših knjig, kar jih premoremo, knjiga, ki
ustvarja podlago za ozaveščanje in povezovanje slovenskega naroda.« (Čeč, 2011b)

V četrti knjigi se je Valvasor posvetil naravnim značilnostim ter rastlinskim in žival-
skim posebnostim slovenske notranjsko-kraške regije. Poleg opisov podzemeljskega
sveta v kraških jamah lahko v njej najdete izčrpno predstavitev Cerkniskega jezera in
njegovega presihanja. S tem prispevkom si je avtor prislužil prestižno članstvo v kra-
ljevi družbi v Londonu in kot znanstvenik prejel pomembno mednarodno priznanje
(prav tam). O polnitvi jezera Valvasor piše takole: »Če malo dežuje, pride voda iz Kotla
in Češljenice in brizga dva ali tri sežnje visoko. Tudi iz jame, ki iz nje teče studenec
Tresenec, bruhne močno in silovito. Če pa močno dežuje in tako silovito grmi, da
se zemlja trese, tedaj bruhne voda na vseh straneh iz doslej opisanih jam (razen iz
Velike in Male Karlovice, ki se je vanju jezero prej odteklo) s tako deročo silovitostjo,
da bi človek ne verjel, ko bi se ne prepričal z lastnimi očmi. Z najhitrejšim konjem ne
bi nihče ušel deroči vodi. Takšen nagli dotok napolni jezero, ki ga pred štiriindvajseti-
mi urami tako rekoč niti kapljice ni bilo, v enem dnevu in noči čisto do brega. Včasih
se celo v osemnajstih urah napolni /.../.« (Turk, 2009)

Domoljubna strokovna ekskurzija vključuje kraje, ki jih je opisoval Valvasor. Okolica
Cerknice ga je navduševala zaradi nenavadnega jezera, ki je s svojim spreminjanjem
močno vplivalo na življenje okoliških prebivalcev, na Bloški planoti se ni mogel
načuditi bloškemu smučarjem, grad Predjama je predstavil z zgodbo o uporniškem
vitezu Erazmu. Učenci pri tem pridobivajo znanja z različnih strokovnih področij, ki
jih Valvasorjevo delo povezuje v domoljubnem duhu.

LJUBLJANA–CERNICA–NOVA VAS NA BLOKAH–PREDJAMA–LJUBLJANA

Priprava v razredu ali med vožnjo z avtobusom

Že v pripravi na ekskurzijo v razredu ali na avtobusu učenci spoznajo življenje in delo
Janeza Vajkarda Valvasorja ter vsebino četrte knjige Slave vojvodine Kranjske.

Jezerški hram, Zavod za ohranjanje naravne in kulturne dediščine,
Dolenje Jezero 1e, 1380 Cerknica
T, F: 01 7094 053, 041 561 870, E: jezerski.hram@siol.net

1. Cerkniško polje: obisk muzeja Cerkniškega jezera in sprehod ali panoramska vožnja ob jezeru

V muzeju si učenci ogledajo maketo Cerkniškega jezera s strokovno razlago o delovanju fenomena presihajočega kraškega jezera. Spremlja jo poslušanje tonskih posnetkov življenja v jezeru in ob njem: vode, ptic in drugih živali. Za celostno spoznavanje in doživljanje jezera si ogledajo še multimedijsko predstavitev v štirih letnih časih z naslovom Jzero je jezera nej. V njej so predstavljene njegove spreminjajoče se podobe skozi pogled domačina, ki v sožitju z jezerom živi že od malih nog in lahko učencem neposredno predstavi vpliv jezera na življenje tamkajšnjih prebivalcev, njihove gospodarske dejavnosti in kulturo (povzeto po Muzej Cerkniškega jezera). Po obisku muzeja sledi še kratek sprehod ob jezeru ali panoramska vožnja ob njem.

Geografske vsebine se tesno prepletajo z vsebinami biologije, zgodovine, etnologije in sociologije ter so povezane v sklenjeno interdisciplinarno celoto. Povezovalni element vsebin in aktivnosti predstavlja prav jezero, ki ga učenci spoznavajo na avtentičen način. Poleg strokovnega znanja se utrjuje tudi njihovo zavedanje o posebnostih slovenske pokrajine, ki posledično poraja čustvo domoljubja.

Hiša izročila, Dolenja vas 70C, 1380 Cerknica
T: 01 709 63 10, 041 911 112, 040 501 116, F: 01 709 63 15, E: info@hisaizrocila.si
S: www.hisaizrocila.si

1.* Cerkniško polje: obisk izobraževalnega centra za nesnovno kulturno dediščino Hiša izročila

Namesto muzeja Cerkniškega jezera lahko obiščete Hišo izročila v Dolenji vasi, ki se ukvarja z ohranjanjem in promocijo nesnovne kulturne dediščine, ki je »neločljivo povezana z ljudmi, snovno in naravno dediščino. Iz teh izvirajo lokalne posebnosti in kulturna raznolikost« (Hiša izročila, 2014). Izobraževalni center ponuja vodenja po pokrajini Cerkniškega polja, rokodelske delavnice ter predstave petja in pripovedovanja ljudskih pesmi in pravljic. Izobraževalni programi: iz jelke je izdolben čoln: prikaz izdelovanja drevaka in kovanja žebeljev, V izročilu je moč naroda: ljudska glasba, rituali in pripovedovanje zgodb, Čudežno jezero, ki je in ga ni: naravoslovna potepanja ob kraškem Cerkniškem jezeru, Od semena do niti: delavnice predenja in tkanja lanu (povzeto po Hiša izročila, 2014). Med njimi učitelj izbere tistega, ki najbolj neposredno zasleduje zastavljene cilje posameznih sodelujočih predmetov, saj je element domoljubja prisoten pri vseh.

TIC Bloke, Nova vas 46a, 1385 Nova vas
T: 031 326 158, F: 01 709 88 44, E: tic@bloke.si

2. Bloška planota: ogled stalne razstave Bloški smučar v dvorani Bloški smučar v Novi vasi na Blokah

Bloško planoto imenujemo tudi zibelko smučanja, saj naj bi bili v Valvasorjevem času Bločani edini v srednji Evropi, ki so uporabljali smuči za lažje premikanje po snegu. Slovenci danes veljamo za narod smučarjev, izraz za to pripravo pa se je razvil prav iz bloškega poimenovanja »smeči«, drugi evropski narodi so namreč prevzeli nordijski izraz »ski«. V dvorani Bloški smučar je v središču Nove vasi na Blokah na ogled istoimenska stalna razstava, ki obsega zgodovino smučanja na Slovenskem in po svetu, podobo in uporabo smuči ter njihov zgodovinski, kulturni in etnološki pomen. V interaktivno zasnovano razstavo so vključena tudi zanimiva didaktična sredstva: med drugim se lahko obiskovalec spusti po umetni klančini s pravimi bloškimi smučmi (povzeto po Bloke.si, več o razstavi v Urbas, 2014, str. 8–10).

Danes Slovenci svojo identiteto tesno povezujemo s smučanjem. Uspeli športnikov, ki tekmujejo v različnih disciplinah alpskega in nordijskega smučanja, to le potrjujejo in kažejo na to, da je odnos do tega športa, ki se je razvil prav na Blokah, v Sloveniji izrazito domoljuben.

Postojnska jama, Jamska cesta 30, 6230 Postojna
T: 05 700 01 00, F: 05 700 01 30, E: info@postojnska-jama.eu

2. Naravni park Rakov Škocjan – sprehod po naravoslovni učni poti**

Namesto v Novo vas na Blokah se lahko iz Cerknice napotite naprej v naravni park Rakov Škocjan. Poleg presihajočega jezera, ki ga Valvasor v svojem obsežnem delu najbolj izpostavlja, lahko na Notranjskem namreč najdete še druge značilne kraške pojave, ki so na gosto posejani po 2,5 km dolgi in do 300 m široki kraški dolini Rakov Škocjan. Dolžino in potek sprehoda po naravoslovni poti parka lahko prilagodimo starosti in zanimanju učencev oziroma ciljem, ki jih zasledujemo. Največja posebnost sta ostanka porušenega jamskega stropa, Veliki in Mali naravni most. Spoznavamo lahko tudi rastlinski in živalski svet doline, ki vključuje nekatere redke rastlinske in živalske vrste in celo endemite (povzeto po Slapnik, 2014).

3. Predjama pri Postojni: ogled Predjamskega gradu

Grad Predjama je zgrajen na vhodu podzemske jame nad ponorom kraške rečice Lokve. Njegova edinstvena lokacija učence opozarja na bogato arhitekturno dediščino slovenskih pokrajin. Valvasor pri opisovanju omenja njegovega razvpitega lastnika, upornega viteza Erazma Predjamskega, ki je obleganja gradu prestal tako, da se je s hrano in pijačo oskrboval po skrivnem rovu za gradom. V njem si lahko ogledamo tudi nekaj notranje opreme in spoznavamo grajsko življenje v pozni gotiki (povzeto po Predjamski grad, 2014). Učenci ob ogledu gradu pridobivajo znanja s področja geografije in zgodovine ter ugotavljajo domoljubni pomen ohranjanja slovenske stavbne dediščine.

3.*** Postojna: ogled Postojnske jame

Če so cilji ekskurzije usmerjeni bolj na področje naravne kot kulturne dediščine, lahko ogled Predjamskega gradu zamenjate z obiskom Postojnske jame. Na predstavitveni spletni strani lahko preberete, da je Postojnska jama najbolj znana turistična jama na svetu, največja turistična znamenitost Slovenije in eden največjih kraških spomenikov sveta. Že njena vloga v razvoju slovenskega turizma je dovolj velik razlog, da se učenci srečajo z njeno podobo in odkrivajo razloge za njeno prepoznavnost v Sloveniji in širše. Ogled turistično urejenega dela jamskega sistema, ki traja uro in pol, vključuje vožnjo z jamskim vlakcem in sprehod med kapniškimi oblikami (povzeto po O jami, 2014). Ugotovitev, da se Slovenija ponaša z izjemnim številom svetovno znanih kraških jam in unikatno podobo podzemeljskega sveta, prispeva k oblikovanju pozitivno naravnane domačinskega ponosa.

Med vožnjo z avtobusom

Ob odhodu domov poskušajo učenci na avtobusu skupaj z učiteljem ovrednotiti vlogo domoljuba Janeza Vajkarda Valvasorja za slovensko zgodovino in znanost ter njegov prispevek k razvoju slovenske domoljubne zavesti.

Skupni cilji ekskurzije

Učenci oz. dijaki:

- se seznanijo z naravno in kulturno dediščino posameznih krajev Notranjske;
- se seznanijo z življenjem in delom Janeza Vajkarda Valvasorja;
- oblikujejo ali utrjujejo pozitiven odnos do slovenske naravne in kulturne dediščine;
- ugotavljajo vlogo naravne in kulturne dediščine pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- ugotavljajo prisotnost domoljubja pri Valvasorju in njegovo vlogo pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- razvijajo ali gojijo čustvo domoljubja.

Časovnica

7.45:	zbor na dogovorjenem mestu
7.45–8.00:	<i>preverjanje prisotnosti, navodila</i>
8.00:	odhod iz Ljubljane
8.00–8.40:	<i>vožnja z avtobusom (opis poti)</i>
8.40:	prihod v Cerknico
8.45–10.15:	obisk Muzeja Cerkniškega jezera*, sprehod/panoramska vožnja ob jezeru
10.15–10.45:	<i>čas za malico</i>
10.45:	odhod iz Cerknice
10.45–11.10:	<i>vožnja z avtobusom</i>
11.10:	prihod v Novo vas na Blokah
11.15–12.00:	<i>ogled stalne muzejske razstave Bloški smučar**</i>
12.05:	odhod iz Nove vasi na Blokah

- 12.05–13.00: vožnja z avtobusom
 13.00: prihod v Predjamo pri Postojni
 13.05–14.05: ogled Predjamskega gradu, muzejske zbirke, vhoda v Erazmov rov***
 14.10: odhod iz Predjame proti Ljubljani
 14.10–15.05: vožnja z avtobusom
 15.05: prihod v Ljubljano

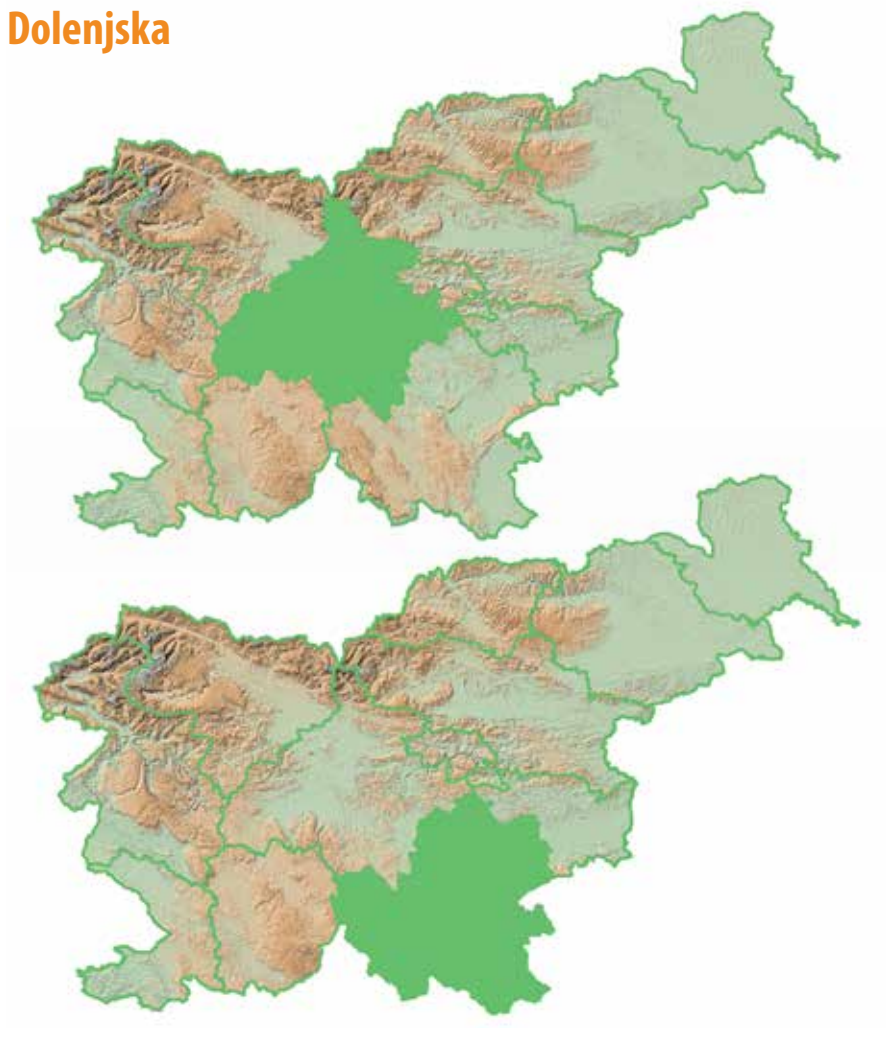
Druga (časovno izvedljiva) možnost:

- * Obisk Hiše izročila: različni programi.
 ** Odhod iz Cerknice do hotela Rakov Škocjan: naravoslovna učna pot – ogled naravnih mostov.
 *** Ogled Postojnske jame (v tem primeru se trajanje ekskurzije podaljša za približno pol ure).

Zemljevid poti

Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 4: Dolenjska

Tematski naslov ekskurzije: Domoljubna pot od Turjaka
do Kočevja

POKRAJINA: DOLENJSKA

Izhodiščna točka: Ljubljana

Vsebinska utemeljitev

Domoljubna strokovna ekskurzija zajema kraje, ki so povezani s preteklo in polpreteklo zgodovino slovenskega naroda in pomenijo temeljna izhodišča za nastanek slovenskega knjižnega jezika ter prizadevanja slovenskega naroda za samostojno in neodvisno državo. Ekskurzija je tudi etnološko obarvana in omogoča vključevanje medpredmetnega povezovanja (zgodovina, slovenščina, naravoslovje, državljanska vzgoja, geografija).

Priprava v razredu ali med vožnjo z avtobusom

Učencem/dijakom se predstavi zgodovinski časovni trak pomembnih dogodkov za obstoj/nastanek slovenskega naroda: ogled gradu Turjak, obdobje protestantizma, 2. svetovna vojna. Ta časovni trak oplemenitimo s kulturnim (življenje in delo Primoža Trubarja in pomen njegovega delovanja v slovenski književnosti) in etnološkim pomenom (sušilnica suhega sadja v Gradežu – sušenje sadja na tradicionalen način) in izpostavimo pojem domoljubja (Kočevski zbor odposlancev slovenskega naroda, napis v Pokrajinskem muzeju v Kočevju »Narod si bo pisal sodbo sam«, Ivan Cankar).

Strokovna ekskurzija vključuje:

- ogled gradu Turjak (2 uri)
in/ali
- ogled sušilnice suhega sadja v Gradežu (1 ura),
- ogled Trubarjeve domačije v Rašici z možnostjo vključitve knjigoveške delavnice (2 uri),
- ogled Pokrajinskega muzeja v Kočevju.

LJUBLJANA–TURJAK/GRADEŽ–RAŠICA–KOČEVJE

Javni zavod Trubarjevi kraji, Rašica 69, 1315 Velike Lašče

T: 01 788 10 06, F: 01 788 16 86, E: info@trubarjevi-kraji.si

1. Turjak: obisk gradu

Turjak je naselje na Dolenjskem, in sicer ob cesti, ki vodi iz slovenskega glavnega mesta proti Kočevju. Ime je dobil po svojih gospodarjih Auerspergih, grofih Turjaških. Velja izpostaviti grofa Andreja Turjaškega, ki je leta 1593 vodil vojsko, ki je premagala Turke pri Sisku.

Grad Turjak je bil prvič omenjen leta 1220, čeprav naj bi nastal že prej. V preteklosti je bil večkrat poškodovan in obnovljen; leta 1988 pa je bil razglašen za kulturno in zgodovinsko dediščino in naravno znamenitost.

Grad ima kar nekaj zanimivih posebnosti:

- volovski stolp, t. i. bastija, kjer je na kamniti plošči napis z grbom Turjačanov in iz katerega je mogoče razbrati, kdo je dal grad postaviti;
- renesančni obrambni hodnik v obliki trikotnika;
- visoko hišo ali palacij in Dalmatinsko kapelo, ki sta romanskega izvora. Nekaj časa je na gradu preživel tudi protestant Jurij Dalmatin, ko je prevajal Sveto pismo v slovenski jezik, zato so kapelo poimenovali po njem.

Pod gradom je pokopališče z obzidjem in kapelo. Turjaški grofje so pokopani v grobnici, ki ima obliko templja, in tu je shranjeno tudi srce grofa Hanna Auersperga Turjaškega (povzeto po Grad Turjak, 2014).

Učenci ob ogledu gradu pridobivajo znanja s področja geografije in zgodovine ter ugotavljajo domoljubni pomen ohranjanja slovenske stavbne dediščine. Učenci skupaj z učitelji ugotavljajo, kakšen pomen je imel slovenski jezik v naši zgodovini, in se pogovarjajo o njegovem razvoju kot pomembnem elementu domoljubja.

Društvo za ohranjanje dediščine, Gradež 4, 1311 Turjak
T: 01 7889 179, 01 7889 404, 041 766 116, 041 202 404,
E: dod@gradez.si, dod@email.si, S: www.gradez.si

2. Sušilnica sadja Gradež

Na levi strani ceste, ki vodi iz slovenskega glavnega mesta proti Kočevju, je vas Gradež. Vaščani so združili moči in s skupnimi močmi sušijo ekološko pridelano sadje v sušilnici, ki še vedno deluje na tradicionalen način. Mala zidana sušilna peč na drva, ki jo za sušenje uporabljajo še danes, je bila zgrajena s finančnimi sredstvi iz Ljubljane in Kočevja, in sicer leta 1938.

Vaščani so ustanovili društvo, v okviru katerega ohranjajo dediščino in vzdržujejo sušilnico sadja. K zanimivi predstavitvi tradicionalnega sušenja sadja pripravijo, po dogovoru, tudi t. i. Trubarjev zajtrk, kot so poimenovali kuhano ovseno kašo s suhi mi slivami, h kateri postrežejo kompot iz suhega sadja. Pokušina bo prav gotovo zanimiva izkušnja tudi za učence in dijake (povzeto po Sušilnica sadja Gradež, 2014).

Učenci lahko obisk sušilnice povezujejo z etnologijo, naravoslovnimi predmeti, zgodovino in geografijo ter iščejo elemente domoljubja, ki se povezujejo tudi s tradicijo posameznega naroda.

Parnas, zavod za kulturo in turizem, Gornje Retje 3, 1315 Velike Lašče
T: 01 7873 063, 041 833 456, E: metka@zavod-parnas.org,
S: www.zavod-parnas.org

3. Trubarjeva domačija

V kraju Rašica, ob bregu istoimenske rečice, je dobro ohranjena domačija Primoža Trubarja, velikega slovenskega domoljuba. Na Trubarjevi domačiji si je mogoče sku-

paj z učenci in dijaki ogledati spominsko hišo z mlinom, Trubarjev oče je bil namreč kmet in mlinar, gospodarsko poslojpe in žago »venecijanko«.

Spominska soba prikazuje pregled Trubarjevega življenja in dela, poudarek je seveda na izidu prve slovenske knjige, Katekizma iz leta 1550. Trubar je želel svojim Slovincem, da bi lahko brali verske knjige in bili bolj izobraženi (povzeto po Trubarjeva domačija, 2014).

Primož Trubar je bil pri svojem ustvarjanju prepričan, da se »slovenskega jezika ni treba sramovati, ker je lep in gibčen in se ne skriva v kakem kotu«.

Znal je ceniti tudi bogastvo slovenskih narečij in je ob tem zapisal, »da se govori ne samo v eni pokrajini drugače ko v drugi, ampak pogosto tudi v razdalji dveh treh milj, da, često celo v eni sami vasi drugače in različno v mnogih besedah in naglasih«.

Pri pisanju svojih del se je odločil za preprost in domač jezik ter slog. Pri tem pa se je trudil, da bi ga vsi razumeli. O prvem delu novega testameta je zapisal: «Zaradi tega sem ostal kar pri kmečkem slovenskem jeziku, kakor se govori na Raščici, kjer sem se rodil» (Znamenite osebnosti: Primož Trubar, 2014).

Primož Trubar velja za utemeljitelja slovenskega knjižnega jezika, za učence in dijake pa bo še posebej zanimivo slišati vodnika na Trubarjevi domačiji, Andreja Perhaja, ki govori v narečju Trubarjevega kraja. Učenci skupaj z učiteljem in vodnikom razglabljajo o domoljubju Primoža Trubarja, Trubarjevi večkrat izraženi ljubezni do Slovencev in pomenu reformacije na Slovenskem.

Zavod Parnas na Trubarjevi domačiji izvaja zanimive knjigoveške delavnice, ki so primerne za učence od 3. razreda osnovne šole, srednješolce in odrasle. Delavnice so dodatni izobraževalni program na Trubarjevi domačiji.

Pokrajinski muzej Kočevje, Prešernova ulica 11, 1330 Kočevje

T: 01 89 50 303, 051 269 972, F: 01 89 50 305, 89 31 20, E: muzej@pmk-kocevje.si, info@pmk-kocevje.si

4. Pokrajinski muzej Kočevje

Muzej je v centru Kočevja, v prostorih Šeškovega doma. Njegovi začetki segajo v leto 1952. V Pokrajinskem muzeju Kočevje so poleg občasnih in gostujočih razstav stalne razstave:

- risbe Božidarja Jakca;– Kočevska: Izgubljena kulturna dediščina kočevskih Nemcev. Prikazana je Kočevska po odselitvi večinskega prebivalstva v letih 1941–1942;
- Narod si bo pisal sodbo sam. Slovenija od ideje do države. Predstavljena so stoletna prizadevanja slovenskega naroda za samostojno in neodvisno državo;
- Predgrad in Predgrajci: razstava predstavlja narodopisno podobo vasi in njenih prebivalcev;
- Cerkev in kapele župnije Kočevska Reka. Fotodokumentarna razstava porušenih cerkva in kapel (povzeto po Pokrajinski muzej Kočevje, 2014).

Zbor odposlancev slovenskega naroda

Graditev slovenske državnosti je bila za narodnoosvobodilno gibanje na Slovenskem najpomembnejša. Ključen pomen je pri tem imelo zasedanje zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju od 1. do 4. oktobra leta 1943. Razglas zbora odposlancev slovenskega naroda se je glasil: »Kot prvi svobodno izvoljeni odposlanci, izbrani sredi najhujšega boja za narodni obstanek, izpovedujemo v imenu vsega borečega se ljudstva, da je slovenski narod danes končno veljavno stopil v krog suverenih narodov.« S prav tako zavzetostjo so pripravljali tudi dvorano zasedanja, takratnega Sokolskega doma. V te priprave so bili vključeni likovni umetniki in arhitekti, glavno vlogo pa je imel pri tem Boris Kidrič, ki je skrbel za vse podrobnosti in je tako dal tudi idejo za napis v dvorani. Spomnil se je na Cankarjeve besede: »Narod si bo pisal sodbo sam!«

Zasedanja se je udeležilo 668 odposlancev, zborovali so samo ponoči, čez dan pa so prebivali v vasesh v okolici Kočevja. Na zborovanju je bil sprejet eden izmed pomembnih odlokov: odlok o splošni mobilizaciji ljudskih sil in gmotnih sredstev slovenskega naroda za potrebe NOB (Mihelčič, 2008).

Učenci ob obisku muzeja pridobivajo znanja s področja zgodovine in geografije ter ugotavljajo domoljubni pomen zasedanja slovenskega naroda v Kočevju. Z učenci se lahko razpravlja o domoljubju slovenskega literata Ivana Cankarja. S spoznavanjem vsega tega se poglobljata čustvo domoljubja in pomen domovine.

Skupni cilji ekskurzije

Učenci oz. dijaki:

- se seznanijo z naravno in kulturno dediščino posameznih krajev Dolenjske;
- oblikujejo in utrjujejo pozitiven odnos do slovenske naravne in kulturne dediščine;
- se seznanijo z življenjem in delom Primoža Trubarja;
- ugotavljajo vlogo naravne in kulturne dediščine pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- spoznajo pomen kočevskega zbora slovenskih odposlancev in vlogo pri oblikovanju temeljev slovenske države;
- ugotavljajo pomen Cankarjeve domoljubne zavesti;
- razvijajo ali gojijo čustvo domoljubja.

Časovnica

7.45:	zbor na dogovorjenem mestu
7.45–8.00:	<i>preverjanje prisotnosti, navodila</i>
8.00:	odhod iz Ljubljane
8.00–8.30:	<i>vožnja z avtobusom (opis poti)</i>
8.30:	prihod do gradu Turjak
8.45–10.00:	<i>vodeni ogled gradu*</i>
10.15:	odhod s Turjaka
10.15–10.20:	<i>vožnja z avtobusom</i>
10.20:	prihod na Rašico

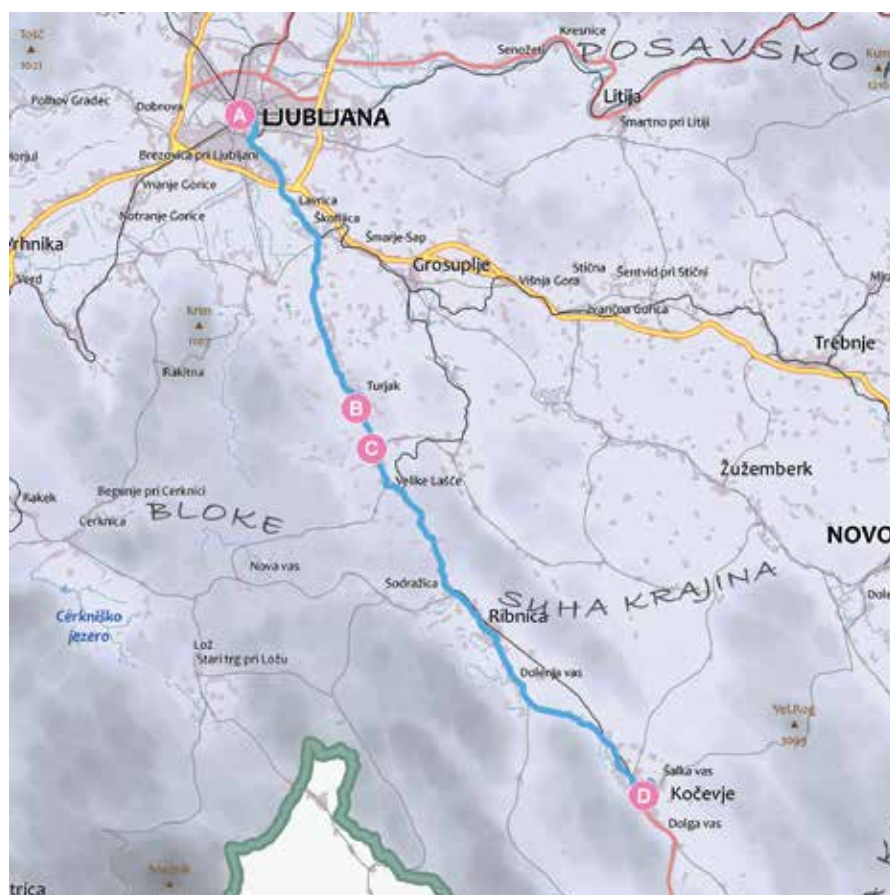

- 10.20–10.50: čas za malico
 10.50–12.30: ogled Trubarjeve domačije in udeležba na knjigoveških delavnicah (udeleženci se razdelijo v dve skupini: prva si ogleda Trubarjevo domačijo pod vodstvom vodnika Andreja Perhaja o Trubarju v spominski sobi, druga skupina pa se udeleži knjigoveške delavnice)
 12.35: odhod z Rašice
 12.35–13.10: vožnja z avtobusom
 13.10: prihod v Kočevje
 13.10–14.10: ogled Pokrajinskega muzeja in stalne razstave *Narod si bo pisal sodbo sam. Slovenija od ideje do države*
 14.15: odhod iz Kočevja proti Ljubljani
 14.15–15.30: vožnja z avtobusom
 15.30: prihod v Ljubljano

Druga (časovno izvedljiva) možnost:

- * Obisk sušilnice sadja v Gradežu.

Zemljevid poti

Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 5: Dolenjska

Tematski naslov ekskurzije: Kolpska dolina in dolina
Petra Klepca

POKRAJINA: DOLENJSKA

Izhodiščna točka: Novo mesto

Vsebinska utemeljitev

Domoljubna strokovna ekskurzija zajema kraje, ki so povezani z reko Kolpo, ki s svojo strugo ustvarja naravno mejo s Hrvaško. Prebivalci Kolpske doline in doline Petra Klepca so že v preteklosti morali po svetu za zaslužkom, saj jim sicer čudovite naravne danosti, ki zlasti v zadnjih letih omogočajo razvoj turizma v tem delu Slovenije, niso omogočile pogojev za preživetje. Področje je imelo slabe cestne povezave in neurejeno infrastrukturo ter je bilo zaradi geografske posebnosti težje dostopno in prehodno.

Ekskurzija vključuje kraje z neokrnjeno naravo, ki prinašajo sakralno dediščino, naravne znamenitosti, etnografske in etnološke značilnosti. Srečate se lahko z jezikovnimi narečji, ki imajo posebne jezikovne značilnosti, na katere so prebivalci ponosni in gojijo do tega poseben odnos in narečja negujejo in vzdržujejo. Celoten del te pokrajine je prežet z domoljubjem in z zavedanjem pomena ohranitve življenja v teh, tudi danes, bolj odročnih krajih, ki imajo oznako demografska ogroženost.

Priprava v razredu ali med vožnjo z avtobusom

Učencem/dijakom se predstavijo geografska lega in zgodovinske, naravne in kulturne značilnosti Kolpske doline in doline Petra Klepca.

Strokovna ekskurzija vključuje:

- ogled gradu Kostel (30 min); v predgrajskem poslopju se predstavi pomen te sakralne in kulturne dediščine;
- ogled stare šole TRIS v naselju Vas (1 ura);
- ogled doline Petra Klepca in obisk dolgoletnega družinskega gostišča Kovač, ki je prerasel v hotel in nudi bogate športne rekreativne panoge.

NOVO MESTO–KOLPSKA DOLINA–GRAD KOSTEL, STARA ŠOLA TRIS V NASELJU VAS–DOLINA PETRA KLEPCA

Zavod za kulturo in turizem Kostel, Vas 4, 1336 Kostel

T: 01 8948 070, 051 328 682, E: info@kostel.si, S: www.info-kostel.si

Kolpska dolina

Na jugovzhodnem delu Slovenije, približno 25 kilometrov iz Kočevja, ustvarja reka Kolpa naravno mejo s Hrvaško. V tej pokrajini, ki se imenuje Kolpska dolina, je tudi grad Kostel. Kostelska dolina šteje danes manj prebivalcev, približno 700; kraj Kostel pa je središče te doline in je danes tudi samostojna občina. V teh krajih se je izoblikovalo in ohranilo zanimivo kostelsko narečje. Kostelska dolina daje svojim prebivalcem široke možnosti za razvoj turizma, in sicer s svojo neokrnjeno naravo in izjemno naravno lepoto. Dolina je bogata s sakralno in kulturno dediščino: v njej je veliko

kapelic in cerkva ter grad Kostel. Zlasti v zadnjih letih občina Kostel vsako leto ob veliki maši, 15. avgusta, prireja večdnevno kulturno-etnološko prireditev Tamburanje va Koste. Domoljubje v teh krajih potrjujejo tudi z etno glasbo, dobro sta znani tudi dve etnološki skupini iz teh krajev: tamburaška skupina Dupljak in Prifarski muzikanti.

Kostelska pokrajina je v Evropi po velikosti strnjenih gozdnih kompleksov s Kočevskim rogom na slovenski in Gorskim kotarjem na hrvaški strani energijsko najbogatejši del, iz katerega izvirajo zdravilne sile (povzeto po Predstavitev Kostela, 2014).

Učenci lahko nova spoznanja povezujejo z etnologijo, zgodovino, geografijo, glasbo in biologijo. Skupaj z učitelji in vodniki se lahko pogovarjajo o bivanju ob državni meji in o domoljubju.

Grad Kostel

Grad Kostel je na koničastem hribu nad Kolpo na nadmorski višini 406 m in je bil prvič omenjen leta 1336. Je drugi največji grajski kompleks na Slovenskem in je bil postavljen za zavarovanje ortenburške posesti. Nekaj časa so ga imeli v lasti grofje Celjski in so ga utrdili z obrambnimi stolpi. V zgodovini je bil pomembna obrambna točka, tudi pred turškimi vpadi, saj ga je bilo zaradi težke dostopnosti težko osvojiti (povzeto po Grad Kostel, 2014).

Učenci ob ogledu gradu pridobivajo znanja s področja geografije in zgodovine ter ugotavljajo domoljubni pomen ohranjanja slovenske stavbne dediščine.

Stara šola TRIS v naselju Vas

V naselju Vas, le nekaj kilometrov od meje s Hrvaško, so obnovili staro osnovno šolo, ki se je v okviru projekta Svet Kolpe razvila v turistično razvojno-informacijsko središče (TRIS). V središču skrbijo za stalne in občasne razstave, dogodke in delavnice, predavanja ipd., vsi ti dogodki so zanimivi za učence in dijake, saj obiskovalce seznanjajo z življenjem in delom ljudi v Kolpski dolini tik ob hrvaški meji (povzeto po Zavod za kulturo in turizem Kostel, 2014).

Občina Osilnica, Osilnica 11, 1337 Osilnica
T: 01 8941 505, F: 01 8941 038, E: obcina@osilnica.si

Osilnica, dežela Petra Klepca

Dežela Petra Klepca je ime dobila po junaku, ki naj bi, kot se je ohranilo skozi ustno izročilo, živel v teh krajih. Znani sta dve različici legende o junaku.

1. različica: Iz ljudskih pripovedk, ki so se prenašale iz roda v rod, je razvidno, da je bil Peter Klepec siromašen, šibak in slaboten kmečki deček. Zaradi svoje šibkosti je bil tarča drugih pastirjev, ki so mu vedno nagajali, in zaradi tega si je želel postati močan. Tako mu nekega dne Bog uresniči željo ...

Peter na ukaz Boga naenkrat lahko izruje grm, brezo in na koncu še debelo hojo. A s svojo silno močjo se ne maščuje pastirjem, ampak z njo pomaga ljudem ... Tako je

junak iz kamnite gmajne naredil njive, hišo za mater ... Dolino je obranil pred vpadi Turkov, ki so prihajali v naselja ter požigali hiše, ubijali in ropali. S svojo močjo je postal simbolični junak naših krajev.

2. različica: Legenda opisuje Petra kot malega, slabotnega fantiča, pastirja, ki mu je gorska vila podarila nadnaravno moč, ker jo je spečo z vejami obvaroval močnega sonca. Peter je to moč uporabil proti vpadu Turkov v dolino in zaradi tega je postal junak (Zgornja Kolpa dežela Petra Klepca, 2014).

Osilniška dolina, občina Osilnica

Osrednji kraj te dežele je Osilnica, kjer je tudi sedež ene izmed manjših slovenskih občin.

Učenci ob ogledu dežele Petra Klepca in osilniške doline pridobivajo znanja s področja geografije, zgodovine, biologije, etnologije in ugotavljajo domoljubni pomen teh odmaknjenih krajev v Sloveniji. Po ogledu lahko sledi tudi pogovor o vlogi slovenskega ustnega izročila in literarnih junakov.

Skupni cilji ekskurzije

Učenci oz. dijaki:

- se seznanijo z naravno in kulturno dediščino posameznih krajev Dolenjske;
- oblikujejo in utrjujejo pozitiven odnos do slovenske naravne in kulturne dediščine;
- ugotavljajo vlogo naravne in kulturne dediščine pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- spoznajo pomen preživetja v manj razvitih predelih Slovenije: krošnjarjenje, ohranitev narečij;
- ugotavljajo pomen domoljubne zavesti v teh krajih;
- razvijajo ali gojijo čustvo domoljubja.

Časovnica

7.45:	zbor na dogovorjenem mestu
7.45–8.00:	preverjanje prisotnosti, navodila
8.00:	odhod iz Novega mesta
8.00–9.30:	vožnja z avtobusom (opis poti)
9.30:	prihod do gradu Kostel
9.30–10.00:	vodeni ogled gradu
10.00–10.30:	čas za malico
10.30:	odhod iz Kostela
10.30–10.40:	vožnja z avtobusom
10.40:	prihod v naselje Vas
10.40–11.40:	ogled stare šole TRIS
12.45:	odhod iz naselja Vas
12.45–13.30:	vožnja z avtobusom
13.30:	prihod v Osilnico
13.30–15.00:	ogled doline Petra Klepca

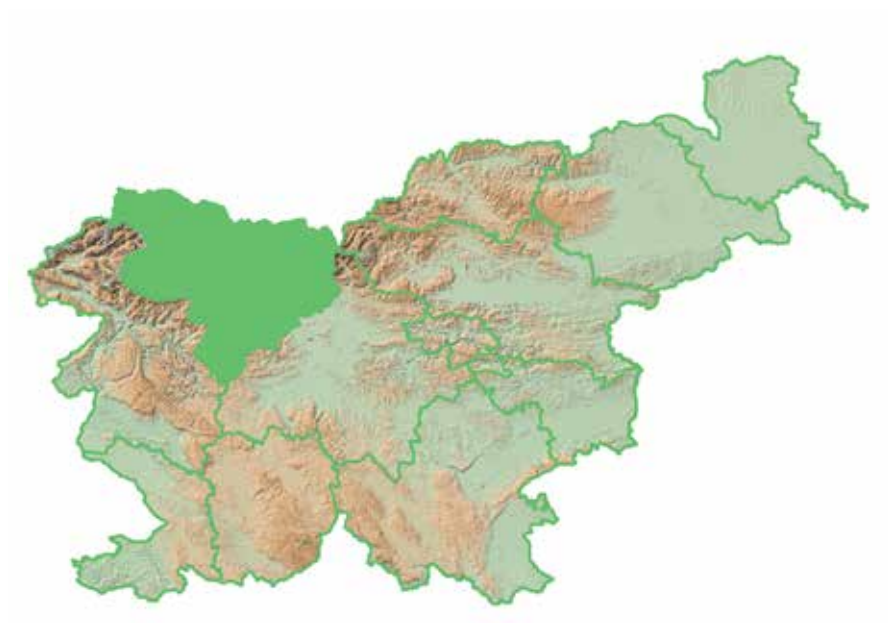

- 15.15: odhod iz Osilnice proti Novemu mestu
15.15–17.00: vožnja z avtobusom
17.00: prihod v Novo mesto

Zemljevid poti

Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 6: Gorenjska

Tematski naslov ekskurzije: **V zaledju Triglava –
simbola slovenstva**

POKRAJINA: GORENJSKA

Izhodiščna točka: Ljubljana

Vsebinska utemeljitev

Triglav je pomemben simbol slovenstva, saj je najvišja slovenska gora, označen je tudi v sredini ščita slovenskega grba: na modri podlagi je lik Triglava v beli barvi, pod njim sta dve valoviti modri črti, ki ponazarjata morje in reke, nad njim pa so v obliki navzdol obrnjenega trikotnika razporejene tri zlate šesterokrake zvezde. Ščit je ob stranicah rdeče obrobljen. V zaledju Triglava je nešteto domoljubnih krajev. Ta domoljubna strokovna ekskurzija vključuje samo nekatere, ki so pomembne za naš narod za naš razvoj in za razvijanje našega domoljubja: Kranj je povezan s pesnikom Francetom Prešernom, ki je s svojo poezijo slovenski jezik postavil ob bok drugim evropskim jezikom in dokazal, da je mogoče v slovenskem jeziku ustvarjati visoko umetnost. Njegova Zdravljica je postala tudi pomemben slovenski simbol – slovenska himna; vsa njegova poezija je prežeta z ljubeznijo do slovenskega naroda in z domoljubjem. Kranjska Gora je pomembno športno smučarsko središče, znano po pomembnih dosežkih slovenskih smučarjev (Podkoren: slalom, veleslalom, Planica: smučarski skoki), Vršič: Ruska kapelica – pomen predela Vršič in gradnja (pojem ujetništva, proslavitev spomina na mrtve).

Strokovna ekskurzija vključuje:

- ogled nagrobnega spomenika Francetu Prešernu in starega mestnega jedra (2 uri);
- ogled Kranjske Gore (1 ura);
- ogled Ruske kapelice in predela Vršič (2 uri).

LJUBLJANA–KRANJ–KRANJSKA GORA–VRŠIČ–LJUBLJANA

Priprava v razredu ali med vožnjo z avtobusom

Učencem oz. dijakom se predstavijo geografska lega in zgodovinske, naravne in kulturne značilnosti Triglavskega narodnega parka.

Triglavski narodni park (TNP) je edini narodni park v Sloveniji. Ime je dobil po Triglavu, ki se v osrčju parka dviguje najvišje (2864 m) in je najvišji slovenski vrh. Ime Triglav ni povsem pojasnjeno. Nastalo je bodisi zaradi značilne podobe gore z jugovzhodne strani bodisi kot spomin na najvišje božanstvo iz časa poganstva, ki je imelo sedež na njegovem vrhu. Velja za simbol slovenstva in je označen na slovenskem grbu in zastavi.

TNP se razprostira na severozahodu Slovenije ob meji z Italijo in blizu meje z Avstrijo, na jugovzhodnem delu alpskega masiva. Skoraj popolnoma se prekriva z Vzhodnimi Julijskimi Alpami. Obsega 880 kvadratnih kilometrov, kar je štiri odstotke površine Slovenije. Spada med najstarejše evropske parke; prvo varovanje sega v leto 1924, ko je bil ustanovljen Alpski varstveni park. Osrednje poslanstvo javnega zavoda TNP

je varovanje narave, opravlja pa tudi strokovne in raziskovalne naloge (Triglavski narodni park, 2014).

Turistično-informacijski center Kranj, Glavni trg 2, 4000 Kranj
T: 04 23 80 450, E: tic@tourism-kranj.si

1. Kranj – po Prešernovi poti

S Kranjem, ki je s svojim starim mestnim jedrom bogat s kulturnozgodovinskimi znamenitostmi, je tesno povezano Prešernovo življenje. France Prešeren je tu preživel zadnja leta svojega življenja. Njegov nagrobni spomenik in doprsni kip sta v Prešernovem gaju v starem mestnem jedru (povzeto po Oglede mesta, 2014).

Z učenci se lahko razpravlja o pojmu domovine, ki je bila ena izmed tem v Sonetnem vencu Franceta Prešerna:

*Izdihljeji, solzé so jih redile
s Parnasa mojga rožice prič'joče:
solzé 'z ljubezni so do tebe vroče,
iz domovinske so ljubezni lile.*

*Skeleče misli, de Slovenec mile
ne ljubi matere, vanj upajoče,
de tebe zame vneti ni mogoče,
z bridkostjo so srcé mi napolnile.*

*Željé rodile so prehpeneče,
de s tvojim moje bi ime slovelo,
domače pesmi milo se glaseče;*

*željé, de zbudil bi Slovenš'no célo,
de bi vrnil k nam se časi sreče,
jim moč so dale rasti nevesélo.*

Učenci ob ogledu Kranja pridobivajo znanja s področja geografije in zgodovine ter ugotavljajo domoljubni pomen Franceta Prešerna.

TIC Kranjska Gora, Tičarjeva 2, 4280 Kranjska Gora
T: 04 580 94 40, F: 04 580 94 41, E: tic@kranjska-gora.eu, info@kranjska-gora.eu
S: www.kranjska-gora.si

2. Kranjska Gora

Kranjska Gora je naše smučarsko središče, ki jo poznajo po vsem svetu, zlasti po svetovnih smučarskih prireditvah. S številnimi slovenskimi smučarskimi uspehi v slalomu in veleslalomu je postala naša država prepoznavna zunaj naših meja. Slovenski smučarji so postali ambasadorji naše države. Učenci skupaj z učitelji razpravljajo o

pomenu slovenskega športa in prepoznavnosti Slovenije v svetu, domoljubni zavesti športnikov in razvoju turizma.

3. Vršič: Ruska kapelica

Slovenski cestni prelaz Vršič na višini 1611 m povezuje savsko in soško dolino. Na približno 1200 m je Ruska kapelica, z majhnim grobiščem v neposredni bližini. Kapelico so postavili v spomin več kot sto ruskim ujetnikom, ki so gradili to gorsko cesto na zahtevo avstrijske vojske. Gradnja je potekala med prvo svetovno vojno, 1915–1916 (povzeto po Vršič – Ruska kapelica, 2014).

Učenci ob ogledu Ruske kapelice in Vršiča pridobivajo znanja s področja geografije in zgodovine ter ugotavljajo domoljubni pomen. Po ogledu se lahko z učenci razpravlja o vzrokih in posledicah prve svetovne vojne, preoblikovanju političnega zemljevida v Evropi in poti do osamosvojitve Slovenije.

Skupni cilji ekskurzije

Učenci oz. dijaki:

- se seznanijo z naravno in kulturno dediščino posameznih krajev Gorenjske;
- spoznajo slovenske simbole (grb, himna, zastava);
- oblikujejo in utrjujejo pozitiven odnos do slovenske naravne in kulturne dediščine;
- ugotavljajo vlogo Franceta Prešerna pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- ugotavljajo vlogo naravne in kulturne dediščine pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- ugotavljajo pomen domoljubne zavesti v teh krajih;
- razvijajo ali gojijo čustvo domoljubja.

Časovnica

- 7.45: zbor na dogovorjenem mestu
7.45–8.00: *preverjanje prisotnosti, navodila*
8.00: odhod iz Ljubljane
8.00–8.30: *vožnja z avtobusom (opis poti)* 8.30: prihod v Kranj
8.30–10.30: *vodeni ogled nagrobnega spomenika Francetu Prešernu in starega mestnega jedra*
10.30–11.00: *čas za malico*
11.00: odhod iz Kranja
11.00–12.00: *vožnja z avtobusom*
12.00: prihod v Kranjsko Goro
12.00–13.00: *ogled turističnega središča**
13.00: odhod iz Kranjske Gore
13.30–14.00: *vožnja z avtobusom*
14.00: prihod na prelaz Vršič do Ruske kapelice
14.00–14.30: *ogled Ruske kapelice*
15.00: prihod na vrh prelaza Vršič
15.00–15.45: *ogled vrha predela*

15.45: odhod s prelaza Vršič proti Ljubljani
15.45–18.00: vožnja z avtobusom
18.00: prihod v Ljubljano

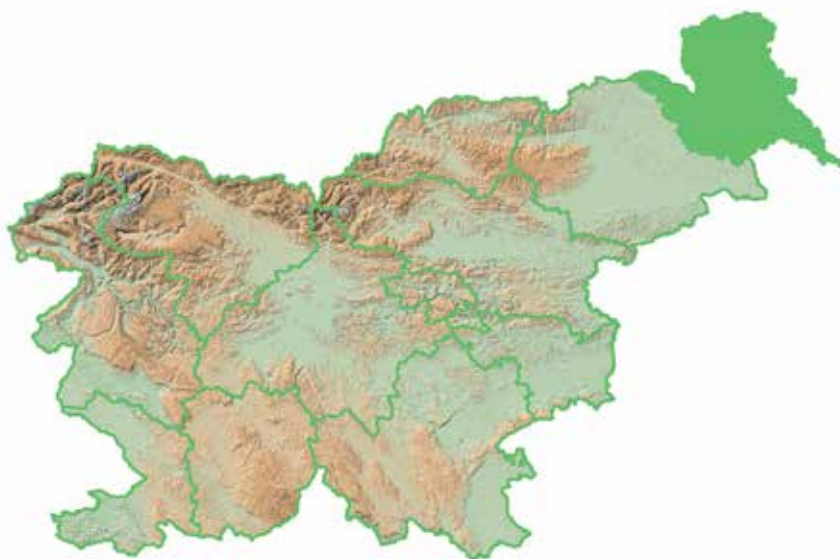
Druga (časovno izvedljiva) možnost:

* *Ogled smučišča Podkoren in/ali skakalnice v Planici.*

Zemljevid poti

Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 7: Prekmurje, Slovenske gorice in Goričko

Tematski naslov ekskurzije: Vzhodna Slovenija –
Pokrajina ob Muri

POKRAJINA: PREKMURJE, SLOVENSKE GORICE IN GORIČKO

Izhodiščna točka: Maribor

Vsebinska utemeljitev

Učenci oz. dijaki v medpredmetno naravnani ekskurziji (zgodovina, geografija, slovenščina, umetnost ...) spoznavajo zgodovino, geografske značilnosti, naravne, kulturne, etnološke posebnosti ter znamenite osebnosti Prekmurja, Slovenskih goric in Goričkega.

Pokrajina ob Muri je del oziroma podaljšek Panonske nižine. Prekmurje, pokrajina, ki leži prek Mure, se deli na gričevnati in ravninski del. Goričko je zaradi nedotaknjene pokrajine razglašeno za krajinski park. Leži na skrajnem severu Slovenije in se od državne tromeje (Slovenije, Madžarske, Avstrije) spušča v ravninski svet (Ravensko, Dolinsko) južnega Prekmurja, prek Mure pa prehaja v gričevnat svet Slovenskih goric.

Do konca prve svetovne vojne se je Prekmurje politično, gospodarsko in kulturno razvijalo ločeno od preostale Slovenije. Prebivalci so bili pod močnim tujim, predvsem madžarskim pritiskom. Poskuse tesnejšega povezovanja z matično domovino je ovirala tudi verska različnost. Prekmurje se je od preostale Slovenije razlikovalo tudi po reliefnih značilnostih, saj je tu prevladovala prava zemljiška veleposest z obdelovalnimi površinami, ki je omogočila nastanek močnega agrarnega proleta-riata.

Zaradi dolgotrajnega tujega vpliva (avstrijskih, hrvaških in madžarskih plemičev) je del pokrajine zaznamoval protestantizem. Najbolj znan prekmurski protestant je Štefan Kuzmič, ki je Sveto pismo prevedel v prekmurščino. Kljub pritiskom se je ohranilo prekmursko narečje. Skupinska imena krajev na -ci, kot so Šalovci, Martjanci, Beltinci, Odranci, Križevci itd., kažejo na najbolj pristen slovanski izvor. Prisotnost Madžarov (okoli 7000) in Romov daje deželi posebno naravo.

Učenci oz. dijaki med vožnjo z avtobusom opazujejo značilno gričevnato prekmursko pokrajino in se seznanijo s pestrim in bogatim rastlinskim in živalskim svetom ter naravnimi in kulturnimi znamenitostmi. Posebej se lahko poudarijo številna zdravilišča z naravno termalno vodo v Radencih, Banovcih, Moravcih, Lendavi in drugje ter lendavska naftna industrija.

Učenci oz. dijaki se seznanijo s položajem madžarske narodne manjšine pri nas in slovenske narodne manjšine na Madžarskem ter s pravicami narodni manjšin glede uporabe maternega jezika. Spoznajo tudi najbolj razvite gospodarske in kmetijske panoge Prekmurja in njihov pomen za razvoj tega dela Slovenije. Spremljevalci opozorijo učence oz. dijake na značilno panonsko arhitekturo, številne cerkve in druge kulturne spomenike. Radgona premore tudi lepo restavriran grad, še večjega pa Murska Sobota, ta kraj je tudi upravno, kulturno in industrijsko središče prekmurske pokrajine. Največji grad stoji na Goričkem v kraju z istim imenom.

Posebna etnološka značilnost Prekmurja so tipične, s slamo krite nizke panonske hiše, v katerih je bilo vedno premalo prostora za številne družine (zato so некоč

množično odhajali na delo v tujino). Tudi plavajoči mlini na Muri so že zgodovina, vendar se v pokrajino še vedno vračajo štokrlje, simbol Pomurja. Nasploh je to pokrajina z najbolj bogato favno izmed vseh slovenskih pokrajin (povzeto po Pomurje-Prekmurje, 2014).

MARIBOR–ZAVRH–VERŽEJ–FILOVCI–GRAD–MARIBOR

Turistično društvo Rudolf Maister - Vojanov Zavrh, Zavrh 42, 2232 Voličina
T: 02 7208 424, 041 900 750 (za ogled spominske sobe: Stanko Kranvogel)
E: drustvo@tdrmv-zavrh.si

1. Zavrh – razgledni stolp in ogled spominske sobe, posvečene Rudolfu Maistru
Zavrh je slikovito naselje v osrčju gričevnatih Slovenskih goric. Upravno je del krajevne skupnosti Voličina in občine Lenart. Preteklost kraja je povezana z vinogradniško tradicijo in imenom generala Rudolfa Maistra. Kraj je od takrat temeljito spremenil podobo, ohranil pa je spomin na velikega Slovenca in domoljuba, ki je v kraj prihajal na oddih. V njegov spomin so že leta 1963 postavili Maistrov razgledni stolp, ga leta 1981 nadomestili z novim in leta 1986 odprli Maistrovo spominsko sobo. Idejno zasnovo spominske zbirke je oblikoval Aleš Arih iz Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor. Za spominsko sobo skrbi Turistično društvo Rudolf Maister Vojanov Zavrh (povzeto po Turistično društvo Rudolf Maister - Vojanov Zavrh, 2014).

Mlin na Muri, Karmen Babič, Prvomajska ulica 24, 9241 Veržej
T: 02 587 10 77, 041 694 087

2. Veržej – mlin na Muri

Posebna etnološka značilnost pokrajine ob Muri so mlini na Muri. Konec 18. stoletja je bilo 69 plavajočih mlinov, leta 1925 pa naj bi bilo evidentiranih 93 lastnikov plavajočih mlinov. Edini še delujoči plavajoči mlin v Sloveniji je danes Babičev mlin na Muri v Veržaju, ki je edinstven spomenik slovenske dediščine neprecenljive vrednosti.

Sedanji Babičev mlin je tretji mlin Babičevih, postavljen na tem mestu. Prvi mlin je leta 1890 postavil dedek Vladimirja Babiča – Mirča, sedanjega lastnika. Mlin je bil plavajoč in se je vedno prilagajal nivoju vode. Plavajoči mlini so bili značilni za ravninske pokrajine, ki so bile sorazmerno gosto naseljene, prebivalci pa so pridelovali žito in pšenico. Plavajoči mlin je bil v celoti zgrajen iz lesa in neodvisen od muhaste narave in količine padavin. V požaru je pogorel.

Novi mlin je na istem mestu leta 1915 zgradil Jožef Babič, Mirčev oče. Mlin se je od prvega razlikoval le po kritini, streha je bila pokrita s posebno vrsto lubja. Ker je tudi ta pogorel, je leta 1925 Jožef Babič zgradil novega, pri tem je mlinarsko hišo prestavil na breg Mure, vodno pogonsko kolo pa je bilo pritrjeno na dveh lesenih plavajočih čolnih, za prenos pogonske sile pa so se uporabljali različni jermeni.

Današnji mlin je lesen, postavljen na štirih stebrih ob bregu reke Mure, vodno kolo pa je pritrjeno na dveh plavajočih čolnih iz železa (povzeto po Mlin na Muri – Babičev mlin, 2014).

Lončarska vas Filovci, Filovci 20, 9222 Bogojina

T: 02 5479130, E: loncarstvo.bojnec@gmail.com

3. Filovci – lončarska obrt

Kulturni spomeniki v muzeju na prostem v Filovcih kažejo na nekdanje stavbarstvo in način življenja v pomurski krajini. Zaradi še redkih ohranjenih primerov avtohtonega stavbarstva, predvsem cimprač, ima muzej še pomembnejšo vlogo pri predstavitvi kulturne dediščine. Osrednje mesto ima lončarstvo, ki je najznačilnejša domača obrt Prekmurja. Izdelavo lončevine lahko učenci oz. dijaki spoznajo v posebnih lončarskih delavnicah. V eni izmed spomeniško zaščitenih cimprač je na ogled tudi črna kuhinja, v kateri se občasno pripravlja avtohtona vaška kulinarika (povzeto po Muzej na prostem, 2014).

Informacijski center krajinskega parka Goričko, Grad 191, 9264 Grad

T: 02 551 88 60, F: 02 551 88 63, 031 354 149, E: park.goricko@siol.net

4. Grad – krajinski park Goričko

Grad Grad (nekoč Gornjelendavski grad), stoji v istoimenskem naselju Grad na Goričkem. Je najobsežnejši grajski kompleks na Slovenskem in bi naj imel 365 sob. Učenci in dijaki lahko spoznajo preteklo življenje na gradu, njegov stavbni razvoj ter si ogledajo delavnice domačih obrti in dejavnosti: žganjekuho, tkalstvo, zeliščarstvo, kovaštvo, kolarstvo in lončarstvo. Ogledajo si lahko tudi film o kulturnih in naravnih znamenitostih krajinskega parka Goričko (povzeto po Kulturne znamenitosti, 2014).

Skupni cilji ekskurzije

Učenci oz. dijaki:

- spoznajo razgibano zgodovinsko dogajanje tega skrajno severovzhodnega dela Slovenije;
- se seznanijo s prizadevanjem prebivalstva za ohranitev nacionalne identitete in domoljubne zavesti;
- se seznanijo z naravno in kulturno dediščino posameznih krajev Prekmurja, Slovenskih goric in Goričkega;
- se seznanijo z življenjem in delovanjem Rudolfa Maistra;
- oblikujejo in utrjujejo pozitiven odnos do slovenske naravne in kulturne dediščine;
- ugotavljajo vlogo naravne in kulturne dediščine pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;

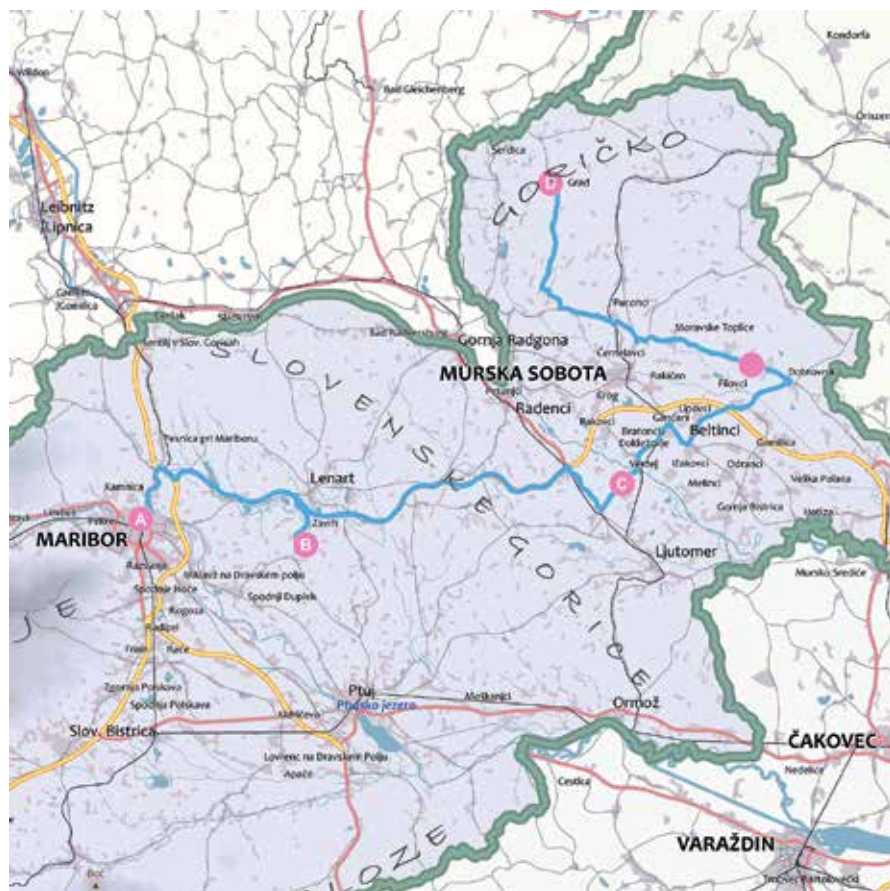
- ugotavljajo prisotnost domoljubja pri Rudolfu Maistru in njegovo vlogo pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- razvijajo ali gojijo čustvo domoljubja.

Časovnica

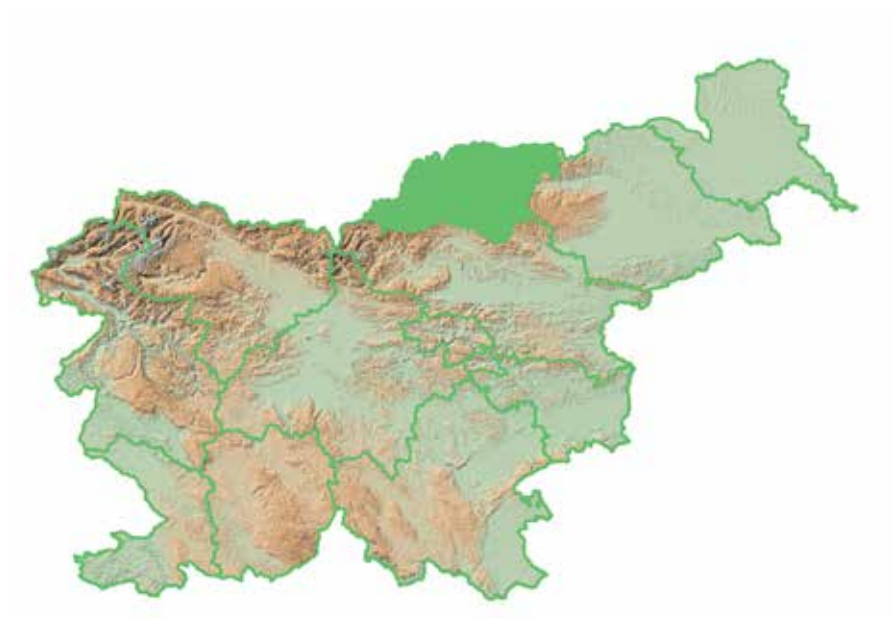
7.00:	zbor na dogovorjenem mestu
7.00–7.15:	<i>preverjanje prisotnosti, navodila</i>
7.15:	odhod iz Maribora
7.15–8.00:	<i>vožnja z avtobusom (opis poti)</i>
8.00:	prihod na Zavrh
8.10–8.45:	obisk spominske sobe Rudolfa Maistra, vodeni ogled
9.00:	odhod iz Zavrha
9.00–9.45:	<i>vožnja z avtobusom (opis poti)</i>
9.45:	prihod v Veržej
9.45–10.45:	<i>ogled mlina na Muri, vodeni ogled</i>
10.45–11.10:	<i>čas za malico</i>
11.15:	odhod iz Veržeja
11.15–11.45:	<i>vožnja z avtobusom</i>
11.45:	prihod v Filovce
11.45–13.00:	<i>ogled lončarskega muzeja, vodeni ogled</i>
13.00:	odhod iz Filovcev
13.00–13.45:	<i>vožnja z avtobusom</i>
13.45:	prihod v Grad
14.00–15.30:	<i>ogled Gradu in delavnic domačih obrti, vodeni ogled</i>
15.45:	odhod iz Gradu proti Mariboru
15.45–17.30:	<i>vožnja z avtobusom</i>
17.30:	prihod v Maribor

Zemljevid poti

Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 8: Koroška

Tematski naslov ekskurzije: Koroško domoljubje

POKRAJINA: KOROŠKA

Izhodiščna točka: Maribor

Vsebinska utemeljitev

Ekскурzija lahko temelji na zaznamovanju 95. obletnice koroškega plebiscita v letu 2015. Učenci oz. dijaki spoznavajo mejne slovenske pokrajine ter trd in vztrajen boj njihovih prebivalcev za ohranitev nacionalne identitete. Seznanijo se z zgodovinskim dogajanjem na Koroškem, geografskimi značilnostmi, naravnimi in kulturnimi znamenitostmi ter načinom življenja v preteklosti. Spoznajo življenje in delo največjega poeta koroške pokrajine Lovra Kuharja ali Prežihovega Voranca.

Izhodišče medpredmetno naravnane strokovne ekskurzije je koroški plebiscit o državni pripadnosti dela južnokoroškega slovenskega etničnega ozemlja, poseljenega večinsko s slovenskim prebivalstvom, ki je bil izpeljan 10. 10. 1920. Po odločitvi pariške mirovne konference (30. 5. 1919), da naj se prebivalstvo dela Celovške kotline (Podjune, Roža s Celovcem, Gur in južnega pobočja Svinške planine) o svoji prihodnji državni pripadnosti odloči na plebiscitu, in po določilih senžermenske mirovne pogodbe (10. 9. 1919) je bilo to ozemlje razdeljeno na dve glasovalni coni: cono A (1768 km²) s središčem v Velikovcu, ki jo je dobila v upravljanje nova južnoslovenska Kraljevina SHS, in cono B (352 km²) s središčem v Celovcu pod upravo oblasti nove republike Nemške Avstrije. V coni B bi se plebiscit izvedel le v primeru jugoslovanske zmage v coni A. Z odločitvijo za plebiscit na Koroškem je mirovna konferenca preseгла lastna načelna izhodišča glede državnih meja, ki naj bi bile skladne z jezikovnimi. Tako odločanje o meji ni več reševalo narodnega vprašanja, temveč je bilo to glasovanje prebivalstva nekega ozemlja o poteku državne meje med novima sosednjima državama. Na 97 glasovalnih mestih se je od 39 291 glasovalnih upravičencev glasovanja udeležilo 37.636; oddanih je bilo 37.304 veljavnih glasovnic, od tega za Republiko Avstrijo 22.025 (59,04 %), za Kraljevino SHS pa 15.279 (40,96 %). Z izidom glasovanja je bila določena meja med Kraljevino SHS in Republiko Avstrijo, ta je dobila celotno ozemlje plebiscitnih con A in B. Za del južne Koroške, ki so ga nedvomno zaznamovali slovenski etnični značaj in slovensko govoreči prebivalci, mirovna pogodba sploh ni določila ljudskega glasovanja in je bil izvzet iz plebiscitnega območja in priključen Avstriji (spodnja Ziljska dolina); na drugi strani je jugoslovanska stran brez glasovanja dobila območje Mežiške doline in Jezerskega. Zato je na slovenski strani ostajal dvom o volilni geometriji, ki je pripomogla k zmagi Avstrije. Kanalska dolina z narodnostno mešanim prebivalstvom je bila brez plebiscita priključena k Italiji.

Po plebiscitu je Avstrija meje občin, ki so se večinsko odločile za Kraljevino SHS, večkrat spreminjala, s čimer je poskušala prepričati njihovo politično samoupravo. Edino Libeliče kot ena izmed omenjenih občin, ki je svojo plebiscitno voljo tudi dejansko uveljavila, je bila leta 1922 na pobudo, vztrajnost in zahtevo prebivalstva razdeljena na dva dela; en del danes pripada Sloveniji, saj po drugi svetovni vojni avstrijska južna meja ni bila spremenjena. Analiza rezultatov plebiscita v coni A kaže, da se je večina slovensko govorečega prebivalstva (59,2 %) odločila za skupno življenje z drugimi Slovenci v Kraljevini SHS. Za življenje v Republiko Avstriji je glasovala

manjšina slovensko govorečih (40,8 %). Ta manjšina, približno 10 000 glasov slovensko govorečih prebivalcev (predvsem socialdemokratsko in liberalno usmerjenih) plebiscitne cone A, je avstrijski strani omogočila doseči tisto večino, ki je odločila o državni pripadnosti vseh. Vzroke takšnega odločanja iščejo slovenski in avstrijski raziskovalci v razvoju zgodovinskih odnosov med obema narodoma na Koroškem, v njihovem kulturnem in političnem razvoju, predvsem pa kot posledico izrazite germanizacije slovenskega prebivalstva. Poseben vidik ostaja narodna neopredeljenost velikega dela prebivalstva ali nedokončan proces t. i. narodovanja slovenske strani na Koroškem. Izid glasovanja je pomenil majorizacijo nemških zahtev na tem območju od sredine 19. stoletja. Del slovensko govorečih glasovalcev plebiscitnega ozemlja cone A je prepričala avstrijska plebiscitna propaganda, ki, logično, ni poudarjala narodnostnega momenta plebiscitne odločitve, ampak se je osredotočila na druge družbene razlike med upravnima sistemoma obeh novonastalih držav. Odločilni dejavniki so bili velikokrat poudarjeni koroški deželni patriotizem, naravna in geografska celota Celovške kotline, odprtje demarkacijske črte v coni A in s tem okrepitev avstrijske propagande ter obenem uničenje ugleda in položaja jugoslovanske uprave, ki je tako morala tekmovali na območju, kjer je avstrijska stran imela skozi stoletja zgrajen družbeni upravni aparat, gospodarska odvisnost južne Koroške od centrov v osrednjem delu dežele, mestoma neustrezno ravnanje jugoslovanskih oblasti proti delu prebivalstva cone A, prednosti demokratično urejene avstrijske države brez vojaške obveznosti v primerjavi s Kraljevino SHS, ki je bila monarhija brez ustave z vojaško obveznostjo, z nerešenimi številnimi družbenimi, narodnostnimi in mejnimi vprašanji ter končno avstrijsko zagotavljanje, da se tisti, ki bodo glasovali za Avstrijo, s tem ne bodo odrekli slovenski narodnosti, da bodo Slovenci na Koroškem celo preživel tiste »pod srbsko oblastjo« na Kranjskem. Zagotavljali so, da bodo Slovenci deležni vsestranske podpore, da si bodo lahko zagotovili svoj narodnostni obstoj (v skladu z manjšinskovarstvenimi določili od 62. do 69. člena senžermenske mirovne pogodbe). Krona vsega je bila slavnostna soglasna izjava koroškega deželnega zbora 28. 9. 1920, do hočeta Koroška in Avstrija slovenskim rojakom »za vse čase« zavarovati njihov jezikovni narodni značaj ter skrbeti za njihov duhovni in gospodarski razcvet enako kot pri nemških prebivalcih dežele. Plebiscit je bil izveden pod pogodbeno določenim mednarodnim nadzorstvom; priprave in izvedbo glasovanja je vodila mednarodna plebiscitna komisija s sedežem v Celovcu. Uradno je bila ugotovljena njegova korektnost. Zaradi težkega narodnega poraza, »izgube zibelke slovenskega naroda«, je slovenska stran pozneje poskušala dokazati nasprotno. Toda čeprav so bile ugotovljene nekatere nepravilnosti (vpisovanje v volilne imenike po 29. 9. 1920, ko je avstrijska stran dopisala kot volivce približno 4.000 glasovalcev, in nespoštovanje nekaterih določb mirovne pogodbe, ki so se nanašale na izvedbo plebiscita), je danes gotovo, da te nepravilnosti niso odločilno vplivale na izid glasovanja, so pa pripomogle k boljšemu izidu glasovanja za avstrijsko stran. Velja kritična ugotovitev slovenskega in dela avstrijskega zgodovinarstva, da plebiscit na Koroškem ni bil »pravi instrument« rešitve narodnostnega vprašanja na Koroškem (Pleterski, 2003; Pleterski idr. (ur.), 1970; Pleterski, 1991, str. 289–290; Stergar, 1995, str. 247–249; Domej, 1990, str. 68–77; Kärntens Volksabstimmung 1920, 1981; Stergar, 1990, str. 9–21; Griesser-Pečar, 2010; Kromer, 1970; Ude, 1976; Valentin, Haiden, Maier (ur.), 2002; Valentin, 2009; Rumpler (ur.), 1981; Kos (ur.), 1990).

Koroški pokrajinski muzej Libeliče, Župnišče Libeliče, Libeliče 34, 2372 Libeliče
T: 02 62 12 522 (tajništvo muzeja), E: marjan.kos@kpm.si

1. Libeliče – Koroški plebiscit

Najprej se ustavite v župnišču v Libeličah, kjer je bila leta 1997 ob petinsedemdesetletnici priključitve Libelič k matičnemu narodu odprta stalna muzejska zbirka, razdeljena v tri tematske sklope.

Prvi sklop zbirke je namenjen fotografsko dokumentarnemu gradivu, posnetemu v sredini 19. stoletja, v času začetka sistematičnega izvajanja procesa ponemčevanja koroških Slovencev, takrat še večinskega prebivalstva celovške kotline. Temu pritisku nemške manjšine, ki se je vse bolj stopnjeval, so bili koroški Slovenci izpostavljeni do konca 1. svetovne vojne in razpada Avstro-Ogrske. Drugi tematski sklop zbirke je posvečen bojem za severno mejo in mednarodnim pogajanjem o usodi Koroške na mirovni konferenci v Parizu, kjer so sklenili, da se bodo prebivalci tega območja s plebiscitom sami odločili, v kateri državi želijo živeti. Celovško kotlino so takrat razdelili v cono A in cono B. Do izvedbe plebiscita 10. oktobra 1920 je cona A leto dni upravljala jugoslovanska oblast, ki pa te možnosti ni znala izkoristiti v svojo korist. 59 % glasovalnih upravičencev cone A je oddalo svoj glas za priključitev k Avstriji, s tem pa je bila glede na dogovor izgubljena tudi cona B. V drugem delu je predstavljen tudi propagandni material, s katerim sta strani nagovarjali ljudi in poskušali vplivati na njihovo dokončno odločitev. To obdobje je povezano tudi z mnogimi shodi, zborovanji in mitingi ter nasiljem.

V tretjem sklopu zbirke je predstavljen dvoletni boj Libeličanov za izločitev iz avstrijske države in priključitev k matičnemu narodu. Ker so Libeliče spadale v cono A, so bile po neuspelem plebiscitu priključene k Avstriji, s čimer se prebivalci Libelič niso mogli in niso hoteli sprijazniti. Kljub nasilju, obljubam in raznim ugodnostim avstrijski državi trmastih Libeličanov ni uspelo odvrniti od njihovega cilja. 30. septembra 1922 so bile Libeliče priključene k matičnemu narodu (Koroški plebiscit, 2014).

Koroški pokrajinski muzej Libeliče, Stara kuhinja v župnišču Libeliče, Libeliče 34, 2372 Libeliče
T: 02 62 12 522 (tajništvo muzeja), E: brigita.rajster@kpm.si

2. Libeliče – stara kuhinja v župnišču Libeliče. Prehranska kultura prebivalcev Libelič in okolice

V letih 2000 in 2001 je muzej skupaj s konservatorji Zavoda za varstvo kulturne dediščine, območne enote Maribor, vodil obnovo stare kuhinje v župnišču Libeliče. V njej je sedaj stalna razstava.

Prostor, kjer se je pripravljala hrana, je bil v vsej zgodovini človeštva najpomembnejši del bivališč. Najstarejši obliki kuhinj, ki ju starejši ljudje z območja Libelič še pomnijo,

sta dimnica in t. i. črna kuhinja, ki se je ponekod obdržala še v čas po drugi svetovni vojni. Staro kuhinjo v župnišču, z dimom in sajami počrnelih sten, po domače imenujejo črna kuhna.

Med znanimi razvojnimi tipi kuhinj je posebnost. Skoraj kvadratni prostor kuhinje je umeščen med širokimi kamnitimi zidovi in z lego pod nivojem pritličja spominja na kletni prostor, še zlasti ob pogledu na osrednja kamnita stebra, ki podpirata dvoje visokih banjastih obokov s sosvodnicami. Poglavitna dela kuhinje sta visoko odprto ognjišče in samostojna krušna peč. Kuhinja je bogato opremljena z značilnimi starimi predmeti in posodjem preteklega časa (povzeto po Stara kuhinja v župnišču Libeliče. Prehrambena kultura prebivalcev Libelič in okolice, 2014)

Koroški pokrajinski muzej Libeliče, Župnijski skedenj, Libeliče 34, 2372 Libeliče
T: 02 62 12 522 (tajništvo muzeja), E: brigita.rajster@kpm.si

3. Libeliče – Kmečka zbirka

V župnijskem skednju v Libeličah je postavljena stalna razstava, ki kaže tradicionalno kmečko gospodarstvo, značilno za obdobje od druge polovice 19. stoletja do okoli leta 1970 na območju današnje krajevne skupnosti Libelič, Libeliške gore in Gorč. Razstava je bila postavljena na pobudo vaščanov, ki so želeli prihodnjim rodovom ohraniti vsaj del materialne kulturne dediščine, ki kaže pretekle načine dela in življenja preprostega kmečkega človeka. Sami so zbrali več kot 600 muzealij, značilnih za vsakdanje kmečko življenje izbranega območja. Idejna zasnova razstave temelji na delovnih ritmih kmeta, prikazanih skozi letne čase in razdeljene na pomembna delovna opravila. Razstava je postavljena v dveh nivojih, v pritličnem delu skednja so predstavljena delovna opravila: none, gnojvoža, oranje, sejanje, okopavanje, košnja, žetev, mlačev, spravilo pridelkov, stiskanje sadja za mošt – »prešanje«, paša, steljeraja, skrb za živino, furmani. V nadstropju skednja pa je z značilnimi orodji in drugimi predmeti predstavljeno duhovno obzorje kmečkega človeka, na primer pust, kmetov začetek delovnega leta, velika noč, varovanje posevkov, zdravilna zelišča, likof, farni patron, teritev, preja, koline, božič, posli in priprava orodja. Zanimivejši predmeti so na primer: škajdrovc – stojalo z rezilom za rezanje krme, nožne stope za phanje kaše, pokšlite – sani za konjsko vprego za prevoz sena, rolonc – valjar za vprego za valjanje njiv, električni pastir iz zgodnjih petdesetih let prejšnjega stoletja, preša – stiskalnica za olje, značilna libeliška cejna in drugi.

V predstavitvi so z nazorno postavitvijo človeških lutk prikazani delovni postopki od setve in pletve žit, žetve in mlačve, torej pot od semena do kruha – pomembne dobrine tradicionalnega kmečkega človeka (povzeto po Kmečka zbirka, 2014).

4. Kotlje – Prežihova bajta – spominski muzej Prežihovega Voranca

V Prežihovi bajti na Preškem vrhu nad Kotljami je spominski muzej slovenskega pisatelja in politika Lovra Kuharja - Prežihovega Voranca (1893–1950). Muzej, ki ponuja drobce iz Prežihovega življenja in dela, je urejen v značilni koroški bajti malega kmeta bajtlerja, zanimivi tudi kot primer etnološke kulturne dediščine. Njena arhitekturna zasnova je značilna za tip hiš s črno kuhinjo. To bajto so kupili Kuharjevi

leta 1911. Od tod je odhajal mladi Voranc v svet in sem se je vračal. Tu se je skrival s svojimi somišljeniki med obema svetovnjima vojnoma in sem so v letih diktature in druge svetovne vojne romale njegove misli, ko je moral biti brezdomec v mnogih tujih deželah. Tik nad Prežihovo bajto stoji mogočen bronast Prežihov spomenik, ki ga je izdelal akademski kipar Stojan Batič.

Učenci oz. dijaki z razgledne točke, kjer stoji Prežihova bajta, vidijo Kotlje ter celotno hotuljsko kotlino na vzhodni in Uršljo goro na južni strani. Ob ogledu muzeja se bodo učenci oz. dijaki seznanili z značilnim kmečko-delavskim okoljem, iz kakršnega so izšli Voranc in veliko njegovih literarnih junakov, ter spoznali tudi Prežihovo človeško podobo in svet njegove literature (povzeto po Prežihova bajta – spominski muzej Prežihovega Vranca, 2014).

5. Mežica – z vlakcem v rudnik in rudarski muzej

S pravim rudarskim vlakcem se bodo učenci oz. dijaki popeljali v osrčje gore Pece, v turistični rudnik in spoznali delo rudarjev, ki so si več kot 300 let služili kruh s kopanjem rude. Ogledali si bodo rudarski muzej s pravim rudarskim stanovanjem izpred 70 let (o bivanjski kulturi rudarjev mežiškega rudnika). V spremstvu vodičev se bodo popeljali po 3,5 km dolgem rovu Glančnik v čas rudarjenja, ko so med Peco in Uršljo goro dan za dnem rudarji stopali v rove. Nahajališča rude med Peco in Uršljo goro so odkrili že Rimljani. Leto 1665 velja za začetek rudarjenja v naših krajih, saj od takrat obstajajo prvi pisani viri o izkoriščanju svinčeve rude. Dolga leta rudarjenja in razvoj rudnika so svojevrstno zaznamovali življenje ljudi in pokrajino ob vznožju Karavank (povzeto po Z vlakcem v rudnik in rudarski muzej, 2014).

Skupni cilji ekskurzije

Učenci oz. dijaki:

- spoznajo pomen koroškega plebiscita kot izkazovanja slovenske narodne pripadnosti pri koroških Slovencih;
- se seznanijo s prizadevanjem prebivalstva za ohranitev nacionalne identitete in domoljubne zavesti;
- se seznanijo z naravno in kulturno dediščino posameznih krajev Koroške;
- se seznanijo z rudarstvom kot pomembno gospodarsko panogo na Koroškem;
- oblikujejo in utrjujejo pozitiven odnos do slovenske naravne in kulturne dediščine;
- ugotavljajo vlogo naravne in kulturne dediščine pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- razvijajo ali gojijo čustvo domoljubja.

Časovnica

- 6.45: zbor na dogovorjenem mestu v Mariboru
6.45–7.00: *preverjanje prisotnosti, navodila*
7.00: odhod iz Maribora
7.00–8.30: *vožnja z avtobusom (opis poti)*
8.30: prihod v Libeliče
8.45–10.00: obisk muzejske zbirke o koroškem plebiscitu, vodeni ogled

- 10.10–10.40: *ogled stare kuhinje v župnišču v Libeličah, vodeni ogled*
 10.40–11.10: *čas za malico*
 11.15–12.15: *ogled kmečke zbirke v Libeličah, vodeni ogled*
 12.30: *odhod iz Libelič*
 12.30–13.10: *vožnja z avtobusom*
 13.10: *prihod v Kotlje (Preški Vrh)*
 13.15–14.30: *ogled Prežihove bajte – spominskega muzeja Prežihovega Voranca, vodeni ogled*
 14.45: *odhod s Preškega Vrha*
 14.45–15.10: *vožnja z avtobusom*
 15.10: *prihod v Mežico*
 15.30–17.30: *ogled rudnika in rudarskega muzeja, vodeni ogled*
 17.30: *odhod iz Mežice proti Mariboru*
 17.30–19.20: *vožnja z avtobusom*
 19.20: *prihod v Maribor*

Zemljevid poti

Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 9: Štajerska

Tematski naslov ekskurzije: Od grofov Celjskih naprej

POKRAJINA: ŠTAJERSKA

Izhodiščna točka: Maribor

Vsebinska utemeljitev

Tradicija pivovarstva

Pivo je pijača z večtisočletno tradicijo, saj so ga pripravljali že v stari Mezopotamiji. V Laškem začetki pivovarstva segajo v leto 1825, ko je medicinar in lectar Franc Gayer v nekdanjem Valvasorjevem špitalu zvaril prvi vrček piva. Tako so se začeli dnevi, leta, desetletja in stoletja laške pivovarne. Lepo bo spoznati tradicijo varjenja piva in si ogledati najsodobnejši postopek proizvodnje piva.

Šepet vodnih nimf

Zdravilnost termalnih voda našega območja so znali ceniti že stari Rimljani, ki so v Rimskih Toplicah postavili prve kopalne kadi. Skozi zgodovino so kraj obiskali številni ugledni gostje, da bi svoje telo in duha napolnili z bogatim občutkom zdravja, moči in ugodja. Rimske terme so zdravilišče z večstoletno zgodovino in tradicijo ter že od nekdaj slovijo kot kraj s prav posebno energijo. Učenci oz. dijaki se seznanijo s tem pomembnim naravnim bogastvom in poudarijo njegovo gospodarsko in turistično vrednost.

Srečanje s pesnikom

V prijetnem zaselku Senožete v Rimskih Toplicah stoji domačija našega največjega pesnika balad in romanc Antona Aškerca. Aškerčevi popeljejo obiskovalce po hiši in njeni prvotno ohranjeni notranjosti ter povedo marsikaj o pesnikovem življenju. Predstavijo tudi sonaravno vzrejo drobnice in prikažejo postopek izdelave ovčjih sirov.

Celje in Celjski grad

Celje, ki leži ob sotočju rek Savinje in Voglajne v Spodnji Savinjski dolini, je tretje največje slovensko mesto. Prva naselbina se je pojavila v času halštatske kulture. Za časa Keltov je bil kraj znan kot Keleja (Keleia), ko pa so leta 15 pr. n. št. naselbino osvojili Rimljani, so jo poimenovali Celeia (Civitas Celeia). Največja znamenitost je stari Celjski grad, domovanje grofov Celjskih, najbolj znane plemiške rodbine na Slovenskem.

MARIBOR–LAŠKO–RIMSKE TOPLICE–CELJE–MARIBOR

TIC Laško, T: 03 733 89 50

1. Na poti do prve točke ogleda – muzeja Laško – obiskovalce najprej pozdravi kip kralja piva Gambrinus, ki ga je pivovarna Laško ob svoji 175. obletnici podarila mestu Laško, njegovim prebivalcem in obiskovalcem. V muzeju bo razstava Pivovarstvo in zdraviliški turizem razkrila razvoj pivovarstva in zdraviliškega turizma ter njun veliki vpliv na razvoj kraja skozi posamezna obdobja. Že prvi laški pivovar je vedel, da ni dobrega piva brez kakovostne vode, pozneje pa so ugotovili tudi, da zdravilna

termalna voda pivu izboljša okus. Tako so v preteklosti varili celo termalno pivo. Na ogled so stari pivovarniški eksponati in fotografije pivovarskih mojstrov in izdelkov, ki so ponesli sloves laškega piva širom po svetu. Na ogled so tudi stari časopisni članki, ki pripovedujejo zgodbo o uspehu laških pivovarjev.

2. Nadaljuje se lahko z obiskom Pivovarne Laško, ki je naslednica več kot 180-letne tradicije varjenja piva v Laškem. Danes vodilna pivovarna v Sloveniji, ki se uvršča tudi med največje evropske proizvajalke piva, vari pivo po tradicionalnih, preverjenih recepturah, ki vključujejo uporabo najkakovostnejših surovin ter uporabo najsoodobnejše pivovarske tehnologije in domačega znanja. Zaupali vam bodo skrivnosti varjenja piva in vas popeljali skozi avtomatizirane proizvodne procese, ki omogočajo stalno vrhunsko kakovost piva.

3. Iz Laškega se je mogoče odpraviti v zdraviliški kraj Rimske Toplice, kjer izpod dolomitne skale na severnem vznožju Stražnika in Kopitnika prihaja na dan zdravilna termalna voda. Odkritje teh termalnih vrelcev v pesnitvi Legenda o toplicah pripoveduje tudi naš največji pesnik balad in romanc Anton Aškerc. Njegova domačija, ki je preurejena v muzej, je v neposredni bližini term.

Te toplice so prvič omenjene v oglejski listini iz leta 1486. Sodobna zgodovina in sloves Rimskih term pa sta se začela že leta 1840, ko je Adolf Uhlich ozdravel zaradi blagodejnih učinkov termalne vode. Od takrat so Rimske terme veljale za eno najbolj prestižnih in priznanih središč. Številni gostje so v zahvalo za svojo ozdravitev posadili eksotična drevesa. Tako se lahko ob obisku zdraviliškega parka s starodavnimi sekvojami in drugimi eksotičnimi rastlinami sprehodite tudi po znameniti Ruski stezi iz leta 1918. Zanimivost: kopeli v termah so poimenovane po princesah, ki so zahajale v ta zdraviliški kraj, in po legendi o nimfah, ki so bivale pod gladino.

4. V prijetnem zaselku Senožete je domačija pesnika balad in romanc Antona Aškerca. V muzej preurejena pesnikova rojstna hiša ima ohranjeno arhitekturno dediščino. Ohranjena je črna kuhinja, ogledali pa si boste tudi bogato literarno-etnološko zbirko pesnika. Ob hiši sta na ogled tudi zanimiva lesena in s slamo krita kašča in značilni slovenski kozolec toplar.

Domači vam bodo predstavili tudi okolju prijazno sonaravno rejo drobnice, ki kot marljiva preprečevalka zaraščanja kmetijskih površin pomaga ohranjati kulturno krajino. Spoznali boste tudi izdelavo ovčjih sirov in drugih mlečnih izdelkov, medu, ovčjih kož in volne.

TIC Celje, T: 03 428 79 36

5. Celje je mesto in sedež istoimenske mestne občine v Sloveniji, ki leži ob sotočju Savinje in Voglajne v Spodnji Savinjski dolini. Leta 2012 je mesto štel 37.834 prebivalcev in je tretje največje slovensko mesto. Največja znamenitost je stari Celjski grad, ki je bil prvič omenjen leta 1322 in je bil sedež Celjskih grofov, najvplivnejše

plemiške rodbine na Slovenskem. Ime mesta v zgodovini: keltsko Keleja, Keleia (zaklonišče ali zavetišče) (povzeto po Občina Celje, 2014).

Skupni cilji ekskurzije

Učenci oz. dijaki:

- spoznajo naravno in kulturno dediščino Savinjske doline in okolice;
- oblikujejo in utrjujejo pozitiven odnos do slovenske naravne in kulturne dediščine;
- ugotavljajo vlogo naravne in kulturne dediščine pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- se seznanijo z zgodovino pivovarstva kot pomembno gospodarsko dejavnost v preteklosti in danes;
- spoznajo pomen Celjskih grofov – slovenskega plemstva za oblikovanje zgodovinske narodne zavesti;
- se seznanijo z življenjem in ustvarjanjem Antona Aškercu;
- ugotavljajo prisotnost domoljubja pri Antonu Aškercu in njegovo vlogo pri oblikovanju slovenske domoljubne zavesti;
- razvijajo ali gojijo čustvo domoljubja.

Časovnica

7.45:	zbor na dogovorjenem mestu v Mariboru
7.45–8.00:	<i>preverjanje prisotnosti</i>
8.00:	odhod
8.00–9.00:	<i>vožnja z avtobusom do Laškega</i>
9.00:	prihod v Laško
9.05–10.00:	<i>obisk muzeja pivovarstva</i>
10.10–11.30:	<i>ogled Pivovarne Laško</i>
11.30:	odhod iz Laškega
11.30–11.40:	<i>vožnja z avtobusom</i>
11.40:	prihod v Rimske Toplice
11.45–13.00:	<i>ogled Term Rimske Toplice</i>
13.05:	odhod iz Laškega
13.05–13.20:	<i>vožnja do Aškerčeve domačije</i>
13.20:	prihod v Globoko pri Rimskih Toplicah
13.25–14.20:	<i>ogled Aškerčevine</i>
14.25:	odhod iz Globokega pri Rimskih Toplicah
14.25–15.00:	<i>vožnja do Celjskega gradu</i>
15.05–16.05:	<i>ogled gradu</i>
16.15:	odhod iz Celja
16.15–17.20:	<i>vožnja proti domu</i>
17.20:	prihod domov

Zemljevid poti

Primer učne priprave domoljubne ekskurzije 10: Ljubljana

Tematski naslov ekskurzije: Slovenska prestolnica,
poznam te.

POKRAJINA: LJUBLJANA

Izhodiščna točka: Ljubljana

Vsebinska utemeljitev

Vsak državljan Slovenije bi moral zaradi krepitev nacionalne zavesti in domoljubnega čuta čim bolj poznati Ljubljano kot slovensko prestolnico.

Ljubljana, slikovito mesto, prestolnica Slovenije, se ponaša z dolgo zgodovino in bogastvom kulturnih in umetniških spomenikov. Mesto z močnim srednjeveškim pečatom, mesto baroka in secesije, mesto veličastnih arhitekturnih mojstrov vizionarskega arhitekta Jožeta Plečnika, ki je proslavil Ljubljano in jo v 20. st. uvrstil med sodobne prestolnice. Je ena najmanjših prestolnic v Evropski uniji, je sedež centralne vlade, javne uprave in vseh ministrstev v Sloveniji. Je tudi sedež državnega zbora in pisarne predsednika Slovenije, največje univerze, Narodnega muzeja in galerije ter SAZU-ja. Je geografsko, kulturno, znanstveno, ekonomsko, politično in administrativno središče Slovenije. Skozi zgodovino je bila križišče raznih kulturnih vplivov germanskih, romanskih in slovanskih narodov, njihovih jezikov, šeg in navad.

Strokovna ekskurzija je lahko medpredmetno naravnana, v njej se lahko uresničujejo učne vsebine zgodovine, geografije, slovenščine, umetnosti, biologije ...

NAVJE–PARLAMENT–*VLADNA PALAČA–*NARODNA IN MODERNA GALERIJA–SLOVENSKI ŠOLSKI MUZEJ–PLEČNIKOVA LJUBLJANA–LJUBLJANSKI GRAD

1. Pokopališče Navje

Učenci oz. dijaki lahko začnejo ogled Ljubljane tako, da se odpeljejo do Navja, pokopališča sv. Krištofa, ki je od leta 2001 kulturni spomenik državnega pomena. Je ljubljanski spominski park, ki so ga leta 1936 uredili arhitekti Jože Plečnik, Ivo Spinčič in Anton Lap. V park so preneseni posmrtni ostanki oziroma nagrobniki številnih znamenitih osebnosti slovenske zgodovine. Največja značilnost tega parka je arkadna veža, t. i. slovenski panteon, pod katerega ostreškom in okoli njega so razvrščeni nagrobniki znanih Slovencev: A. Aškerca, J. Bleiweisa, M. Čopa, I. Groharja, J. Jurčiča, J. Kopitarja, F. Levstika, A. T. Linhart, V. Vodnika in drugih. Posebno je oblikovan tudi vhod v park, celostno podobo parka pa zaokrožujejo štirje Plečnikovi stebri.

Učenci oz. dijaki spoznajo kraj, kjer je na enem mestu zbranih največ nagrobnikov družbeno vplivnih osebnosti na Slovenskem od začetka 19. stoletja do začetka štiridesetih let 20. stoletja.

Državni zbor RS (parlament), Šubičeva ul. 4, Ljubljana
T: 01 478 97 88, E: obiski@dz-rs.si (Gordana Vrabc), S: <http://www.dz-rs.si>

1. Parlament

Učenci oz. dijaki se z Navja odpeljejo do Trga republike oz. pred parlament. Po predhodnem dogovoru si lahko stavbo, v kateri deluje parlament, tudi ogledajo in se seznanijo z vlogo in pomenom ter s sestavo parlamenta kot najvišjega predstavniškega in zakonodajnega organa RS, ki opravlja tudi druge funkcije. Ogledi za organizirane skupine niso možni med zasedanjem državnega zbora in parlamentarnimi počitnicami.

Predsedniška palača, Erjavčeva 17, Ljubljana
T: 01 478 12 09, 478 13 0, E: urad.predsednika@up-rs.si

1. *Predsedniška palača

Alternativa ogledu zgradbe državnega zbora RS je ogled predsedniške palače, ki je sedež Urada predsednika RS in Generalnega sekretariata Vlade RS. Stoji na vogalu Prešernove ceste, Erjavčeve ceste in Gregorčičeve ulice. Leta 1993 je bila razglašena za kulturni spomenik. Zgrajena je bila med letoma 1897 in 1899 v neorenesančnem slogu po načrtih inženirja Rudolfa Bauerja. Učenci oz. dijaki se seznanijo s pomenom, nalogami in vlogo predsednika republike, ki je najvišji politični funkcionar v Sloveniji, zastopa državo doma in po svetu in je vrhovni poveljnik njenih obrambnih sil. Ogledi so po predhodni najavi mogoči ob dnevih odprtih vrat, ki so na dan vsakega državnega praznika.

2. Sprehod po Ljubljani

Sledi sprehod mimo Prirodoslovnega muzeja Slovenije in Narodnega muzeja Slovenije do Moderne in Narodne galerije. Glede na učne vsebine in cilje, postavljene za to ekskurzijo, si lahko ogledate razstave v teh kulturnih ustanovah.

Narodni muzej Slovenije, Prešernova 20, 1000 Ljubljana
T: 01 241 44 00, E: info@nms.si, S: www.nms.si

Narodni muzej Slovenije je najstarejša slovenska muzejska institucija, ki so ga ustanovili Kranjski deželni stanovi leta 1821. V njem so na ogled bogate zbirke zgodovine slovenskega prostora in slovenske kulturne dediščine, ki budijo in ohranjajo slovensko narodno zavest.

Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, p. p. 290, 1001 Ljubljana
T: 01 241 09 40, E: uprava@pms-lj.si

V isti stavbi je tudi **Prirodoslovni muzej Slovenije**, osrednji slovenski muzej na področju naravoslovja. V njem so zoološke, botanične in geološke zbirke.

Narodna galerija, Prešernova 24, 1000 Ljubljana
T: 01 241 54 15 (med 8. in 10. uro), 01 241 54 35 (odzivnik po 10. uri),
E: dejavnosti@ng-slo.si

Narodna galerija je osrednja nacionalna ustanova za starejšo umetnost v Sloveniji, ki hrani največjo zbirko likovnih del na slovenskem ozemlju od visokega srednjega veka do 20. stoletja.

Moderna galerija, Tomšičeva 14, 1000 Ljubljana
T: 01 241 68 00, 01 241 68 34, E: info@mg-lj.si, lucija.cvjetkovic@mg-lj.si

Moderna galerija je galerija slovenskih likovnih del 20. stoletja. Potreba po novi instituciji, ki bi predstavljala sodobno umetnost, se je pokazala v tridesetih letih 20. stoletja. Po načrtih arhitekta Edvarda Ravnikarja je bila galerija zgrajena na pobudo dr. Izidorja Cankarja, umetnostnega zgodovinarja, pisatelja in diplomata z denarnim mecenstvom dedičev ljubljanskega industrialca Dragotina Hribarja. Zgrajena je bila leta 1948.

Učence oz. dijake lahko seznanite s še enim hramom kulture, ki je tam blizu, to je SNG Opera in balet.

Slovenski šolski muzej, Plečnikov trg 1, 1000 Ljubljana
T: 01 251 31 27, 01 251 30 24 (Natalija Žižič), E: prijavassm@guest.arnes.si

3. Slovenski šolski muzej

Učenci oz. dijaki obišejo Slovenski šolski muzej, kjer se na podlagi ogleda razstave in praktičnega prikaza učne ure naših babic in dedkov seznanijo z zgodovino šolstva pri nas. V muzeju je poleg stalne razstave Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja do 1991 vsako leto pripravljenih več tematskih razstav s področja šole in šolske zgodovine. Na ogled je tudi posebej prirejena učilnica iz konca 19. stoletja.

Slovenski šolski muzej v sklopu pedagoških aktivnosti nudi vodstvo po stalni in občasni razstavah, muzejske učne ure naših babic in dedkov (glede na starost skupine je možna izbira med vsebinami oz. učnimi predmeti) ter muzejske delavnice (povzeto po Slovenski šolski muzej, 2014).

4. Plečnikova Ljubljana

Po obisku šolskega muzeja se učenci oz. dijaki napotijo na ogled arhitekturnih mojstrov in Jožeta Plečnika v centru Ljubljane. Vodiči jih med potjo opozarjajo na kulturne znamenitosti, mimo katerih bodo šli. Pot lahko nadaljujejo čez Kongresni trg, mimo sedeža Univerze v Ljubljani do Narodne in univerzitetne knjižnice. Vodič jih opozori tudi na sedež najpomembnejše splošne kulturno-znanstvene ustanove, to je SAZU-ja v bližini. Vračajo se po Gosposki ulici do roba Kongresnega trga, kjer stoji Slovenska filharmonija. Ob robu Kongresnega trga in po Wolfovi ulici pridejo do Prešernovega trga, katerega središče je Prešernov spomenik, od koder se odpre pogled na znamenito Tromostovje in na Frančiškansko cerkev. Ob Prešernovem spomeniku lahko učenci oz. dijaki obnovijo znanje o življenju, pomenu in delu našega največjega romantičnega poeta. Nato se sprehodijo čez Tromostovje, kjer jih vodič opozori na mestno tržnico, pot pa nadaljujejo do Mestnega trga, kjer si ogledajo hišo Mestne občine Ljubljana. Nato se napotijo do Ciril-Methodovega trga, kjer je cerkev sv. Nikolaja. Od tod se sprehodijo do Vodnikovega trga in do vznožja hriba, kjer jih tirna vzpenjača popelje na ljubljanski grad.

Ljubljanski grad, Grajska planota 1, 1000 Ljubljana
T: 01 306 42 00, E: virtualni-grad@ljubljangrad.si

5. Ljubljanski grad

Na ljubljanskem gradu si učenci oz. dijaki ogledajo razstave ali imajo ustvarjalno delavnico. Ljubljanski grad je pomembna turistična točka Ljubljane, kjer se obiskovalci seznanijo s srednjeveško zgodovino gradu in kulturnim utripom Ljubljane, stolp pa je dobra razgledna točka. Javni zavod Ljubljanski grad ponuja raznovrstne programe, od vodenih ogledov, ustvarjalnih delavnic, izvedbe celotnega kulturnega dneva. Obiskovalci se tako na zanimiv način seznanjajo z zgodovino gradu, njegovo vlogo v preteklosti in sedanjosti ter visoko kulturno vrednostjo v današnji družbi (povzeto po Ljubljanski grad, 2014).

Skupni cilji ekskurzije

Učenci oz. dijaki:

- spoznajo glavno mesto Slovenije, sedež centralne vlade – parlament in vladno palačo;
- se seznanijo z najpomembnejšimi kulturnimi znamenitostmi Ljubljane in njeno zgodovino;
- spoznajo življenje in delo Jožeta Plečnika, enega najpomembnejših arhitektov svojega časa, in številnih znanih Slovencev, ki so pripomogli k dvigu kulture slovenskega naroda.

Časovnica

- 7.30: zbor na avtobusni postaji Ljubljana
7.30–7.45: *preverjanje prisotnosti, navodila*
8.00: obisk Navja
8.00–8.40: *ogled spominskega parka, reševanje delovnih listov*
9.00: prihod na Trg republike
9.00–9.45: obisk parlamenta, vodeni ogled
9.45–10.10: *čas za malico*
10.10: *zbor na Trgu republike*
10.20: prihod pred Slovenski šolski muzej
10.30–11.30: *ogled razstav oz. muzejske učne ure*
11.30–12.15: ogled Plečnikove Ljubljane
12.30: prihod na Ljubljanski grad
12.30–14.00: *ogled gradu in delavnica*
14.00: odhod z gradu z avtobusom
14.15: prihod na izhodiščno točko

LITERATURA

- Agencija za marketing v turizmu Nea Culpa (2013): *Soča, povej: od Alp do Jadrana stoletje po soški fronti*. Ljubljana: Spirit Slovenija. Dostopno na: http://www.slovenia.info/pictures%5Cpublication_language%5C2013%5CT_Lab_Soca_Povej_SLO_WEB__pub.pdf.
- Ajdnik, B. (2010). *Metode dela na terenu: ogled muzeja, galerije, arhiva (diplomsko delo)*. Maribor: Filozofska fakulteta.
- Amon, N. (1983). *Domačijske ekskurzije in učni sprehodi v občini Maribor – Tezno (Dravsko polje) pri pouku zgodovine (diplomska naloga)*. Maribor: Pedagoška akademija.
- Aškerc, A. in Drobnjak, B. (1997). *Strokovne ekskurzije po Sloveniji*. Ljubljana: DZS.
- Benčič, N. (2009). *Slovenska Istra: Koper, Izola, Piran, Portorož (zbirka: I feel Slovenia)*. Ljubljana: Slovenska turistična organizacija; Koper: Mestna občina Koper; Izola: Turistično gospodarsko združenje Izola; Portorož: Turistično združenje Portorož. Dostopno na: http://issuu.com/slovenia/docs/istra_prospekt-slo?mode=embed&layout=http%3A%2F%2Fskin.issuu.com%2Fv%2Fflight%2Flayout.xml&showFlipBtn=true.
- Benkova hiša (Črni Kal). *Mestna občina Koper/Comune città di Capodistria*. Dostopno na: http://www.koper.si/index.php?page=znamenitostiinatracije_single&item=2001604&id=3521 (27. 7. 2014).
- Bezjak, J. (1999). *Didaktični model strokovne ekskurzije za naravoslovje in tehniko: obvezne izbirne vsebine in interesne dejavnosti*. Ljubljana: DZS.
- Bloke.si*. Dostopno na: <http://www.bloke.si/> (27. 7. 2014).
- Cerar, A. (2014). *Priprava učitelja zgodovine in umetnostne zgodovine za medpredmetno terensko delo na primeru ekskurzije v Celju (diplomsko delo)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Cunder, K. (2002). *Geografske učne poti: terensko delo in ekskurzije pri pouku geografije v srednjih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

- Čeč, T. (2011a). Baron Janez Vajkard Valvasor. *Spletna stran Zavoda dežele Kranjske*. Dostopno na: <http://www.dezela-kranjska.si>.
- Čeč, T. (2011b). Slava vojvodine Kranjske. *Spletna stran Zavoda dežele Kranjske*. Dostopno na: <http://www.dezela-kranjska.si>.
- Čož, M. (1997). *Geografske šolske ekskurzije in terensko delo na območju Zgornjega Posočja (diplomska naloga)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Dolenc, J. (1986). Vodnik za literarne ekskurzije po Tolminski. *Jezik in slovstvo* 31(4), str. 128–137. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-TXNHS8KG>.
- Domej, T. (1990). Pogledi na koroški plebiscit. *Mladje 68/69*, Klagenfurt/Celovec, str. 68–77.
- Dover, A. idr. (2007). *Suha, Škofja Loka, Crngrob: delovni zvezek za izvedbo medpredmetne ekskurzije*. Ljubljana: Gimnazija Bežigrad.
- Drame, I. (2010). *Slovenija: mesta kulture (zbirka: I feel Slovenia)*. Ljubljana: Slovenska turistična organizacija. Dostopno na: http://issuu.com/slovenia/docs/sto_-_katalog_zgodovinska_mesta_slo_-_06042010?mode=embed&layout=http%3A%2F%2Fskin.issuu.com%2Fv%2Flight%2Flayout.xml&showFlipBtn=true.
- Društvo oljkarjev slovenske Istre*. Dostopno na: <http://www.dosi.si> (27. 7. 2014).
- Etnološka zbirka Tonina hiša. *Pomorski muzej Sergej Mašera Piran*. Dostopno na: <http://www.pomorskimuzej.si/sl/tonina-hisa> (27. 7. 2014).
- Fabjan, V. (2000). *Poskusni priročnik za učitelje geografije za organizacijo ekskurzije v Belo krajino (diplomska naloga)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Fatur, S. (1992). Ekskurzija kot didaktični projekt. *Vzgoja in izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno-izobraževalnega dela* 23(1), str. 30–32.
- Forstnerič Hajnšek, M. idr. (2013). *Slovenska pisateljska pot: vodnik po domovanjih 106 pesnikov in pisateljev*. Radovljica: Didakta.
- Furman, M. (1991). *Nekatere pedagoške osnove pri pripravi in izvedbi ekskurzije pri tehnični vzgoji v osnovni šoli (diplomska naloga)*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Gačnik, P. (1998). *Didaktični vidiki ekskurzije (diplomsko delo)*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Galerija Avgusta Černigoja. *Lipica: kraj slovenskega ponosa*. Dostopno na: <http://www.lipica.org/si/kaj-poceti/galerija-avgusta-cernigoja> (27. 7. 2014).
- Grad Kostel. *Lobič Malenca*. Dostopno na: <http://www.lobicmalenca.si/index.php/sl/apartmaji-lobicmalenca/okolica/grad-kostel> (27. 7. 2014).
- Občina Velike Lašče. *Grad Turjak*. Dostopno na: <http://www.velike-lasce.si/velikolaska-dezela/kulturne-znamenitosti/146-grad-turjak.html> (27. 7. 2014).
- Griesser-Pečar, T. (2010). Die Stellung der Slowenischen Landesregierung zum Land Kärnten 1918-1920. *Studia Carinthiaca, Band XXX*. Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva družba.

- Grobin, L. (2005). *Načrtovanje in priprava ekskurzije v Rogaški Slatini pri predmetu Družba v 4. razredu devetletne osnovne šole (diplomsko delo)*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Hiša izročila/Heritage House: izobraževalni center za nesnovno kulturno dediščino/an educational center for our intangible cultural heritage (zgibanka)* (2014). Dolenja vas: Hiša izročila.
- Hladnik, J. (2010). *Naravni parki Slovenije (zbirka: I feel Slovenia)*. Ljubljana: Slovenska turistična organizacija in Ministrstvo za okolje in prostor. Dostopno na: http://issuu.com/slovenia/docs/parki_prospekt-slo?mode=embed&layout=http%3A%2F%2Fskin.issuu.com%2Fv%2Flight%2Flayout.xml&showFlipBtn=true.
- Hotel Kovač. Dostopno na: <http://www.kovac-kolpa.com/sl/zgodovina-kovacev.html> (27. 7. 2014).
- Hoteli Rakov Škocjan*. Dostopno na: <http://www.rakov-skocjan.si> (27. 7. 2014).
- Irman Kolar, J. (1998). *Zaključne ekskurzije na razredni stopnji osnovne šole (diplomska naloga)*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Jeznik, U. in Koležnik, M. (2009). *Ekskurzije pri spoznavanju okolja in družbi (diplomsko delo)*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Kärnten Volksabstimmung 1920. Voraussetzungen, Verlauf, Folgen* (1981). Wien, München, Kleinenzersdorf: Löcker.
- Klašna, N. (2004). *Ekskurzije na slovenskih osnovnih in srednjih šolah: primer interdisciplinarne ekskurzije v Sarajevo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Klemen, J. idr. (2008). *Zamejska Hrvaška* (Kladnik, D. (ur.)). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Kmecl, M. idr. (2012). *Skrivnostni Kras in turistične jame Slovenije (zbirka: I feel Slovenia)*. Postojna: Turistično društvo; Ljubljana: Turistična organizacija Slovenije. Dostopno na: http://www.slovenia.info/pictures%5Cpublication_language%5C2012%5CKatalogKRAS_SLO_katalog__pub.pdf.
- Kmečka zbirka. *Koroški pokrajinski muzej*. Dostopno na: <http://www.kpm.si/?mod=catalog&action=productDetails&ID=18> (27. 7. 2014).
- Kobariški muzej. *Stalna razstava*. Dostopno na: http://www.kobariski-muzej.si/razstave/stalna_razstava/ (27. 7. 2014).
- Kobilarna Lipica. *Doživetje lipicanca. Lipica: kraj slovenskega ponosa*. Dostopno na: <http://www.lipica.org/si/kaj-poceti/dozivetje-lipicanca> (27. 7. 2014).
- Koroški plebiscit. *Koroški pokrajinski muzej*. Dostopno na: <http://www.kpm.si/?mod=catalog&action=productDetails&ID=16> (27. 7. 2014).
- Koroški pokrajinski muzej. *Prežihova bajta – spominski muzej Prežihovega Voranca*. Dostopno na: <http://www.kpm.si/?mod=catalog&action=productDetails&ID=28> (27. 7. 2014).

- Kos, M. (1990). *Koroški plebiscit, Razstava in simpozij*. Slovenj Gradec: Koroški pokrajinski muzej revolucije.
- Kosmačeva domačija, Slap ob Idriji. *Tolminski muzej*. Dostopno na: <http://www.tol-muzej.si/slo/> (27. 7. 2014).
- Kovačič, Š. (1999). *Didaktični vidiki ekskurzije (diplomska naloga)*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kranjc, A. (2013). Pomen Krasa za krasoslovje. *AR. Arhitektura, raziskave*, št. 3, str. 23–26.
- Kranjska Gora. *Kranjska Gora, Moje mesto*. Dostopno na: <http://www.publishwall.si/kranjska.gora/about> (27. 7. 2014).
- Krivec, D. (2007). Po rimskih poteh – predstavitev strokovne ekskurzije in delovnega gradiva. *Zgodovina v šoli* 16(3-4), str. 48–57.
- Kroflič, M. (1999). Jaz pa pojdem ... ali projekt ekskurzije. *Slovenščina v šoli* 4(1), str. 20–24.
- Kromer, C. (1970). *Die Vereinigten Staaten von Amerika und die Frage Kärnten 1918-1920*. Celovec: Geschichtsverein für Kärnten.
- Kukovič, S. in Haček, M. (2014). *Elementi domovinske in državljske vzgoje ter aktivnega državljanstva v učnih načrtih slovenskih osnovnih in srednjih šol: analiza kurikulov*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.
- Kulturne znamenitosti. *Krajinski park Goričko*. Dostopno na: http://www.park-goricko.org/sl/informacije.asp?id_informacija=43&id_jezik=0&id_tip1=4&id_tip2=1&id_tip3=2 (27. 7. 2014).
- Maver, V. idr. (2003). *Vipavska dolina in Kras: delovni zvezek za izvedbo medpredmetne ekskurzije: medpredmetna ekskurzija za 3. letnik*. Ljubljana: Gimnazija Bežigrad.
- Medvešek Kralj, B. (1977). *Metoda ekskurzije pri vzgojno izobraževalnem procesu na stopnji predmetnega pouka biologije na osnovni šoli (diplomska naloga)*. Ljubljana.
- Mihelčič, N. (2008). *Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju 1943–2008*. Kočevje: Pokrajinski muzej.
- Mosbrucker, M. (1999). Ekskurzije v luči sodobnih konceptov izobraževanja. *Vzgoja in izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela* 30(3), str. 54–58.
- Mosbrucker, M. (2000). Ekskurzije – oblikovanje aktivnega odnosa do okolja. *Didakta* 10(54–55), str. 39–42.
- Muzej Cerkniškega jezera*. Dostopno na: <http://jezerski-hram.si> (27. 7. 2014).
- Muzej Lipikum. *Lipica: kraj slovenskega ponosa*. Dostopno na: <http://www.lipica.org/si/kaj-poceti/muzej-lipikum> (27. 7. 2014).
- Muzej na prostem. *Muzej Bojnec*. Dostopno na: http://www.bojnec.com/muzej/muzej_na_prostem (27. 7. 2014).

- Občina Osilnica. Dostopno na: <http://www.osilnica.si> (27. 7. 2014).
- Občina Celje. Dostopno na: <http://moc.celje.si> (27. 7. 2014).
- Oblak, T. (2008). *Priprava geografsko-slovenistične ekskurzije v zadnjem triletju osnovne šole (diplomsko delo)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Ogledi mesta. Dostopno na: <http://www.tourism-kranj.si/si/ogledi.htm> (27. 7. 2014).
- O jami. *Spletna stran Postojnske jame*. Dostopno na: <http://www.postojnska-jama.eu/> (27. 7. 2014).
- Osolnik, S. (2012). *Ekskurzija in delo na prostem (diplomsko delo)*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Osvald, M. (2007). *Bela krajina: delovni zvezek za izvedbo medpredmetne ekskurzije: medpredmetna ekskurzija za 1. letnik*. Ljubljana: Gimnazija Bežigrad.
- Osvald, M. in Lazarini Filo, V. (2007). *Kras in slovenska Istra: delovni zvezek za izvedbo medpredmetne ekskurzije*. Ljubljana: Gimnazija Bežigrad.
- Osvald, M. in Lazarini Filo, V. (2011). *Koroška: delovni zvezek za izvedbo medpredmetne ekskurzije*. Ljubljana: Gimnazija Bežigrad.
- Osvald, M. in Lazarini Filo, V. (2011). *Štajerska in Prekmurje: delovni zvezek za izvedbo medpredmetne ekskurzije*. Ljubljana: Gimnazija Bežigrad.
- Pavlič Škerjanc, K. (2011). *Strokovna ekskurzija kot medpredmetna oziroma kurikularna povezava*. Seminar v okviru projekta Posodobitev kurikularnega procesa na osnovnih šolah in gimnazijah, Ljubljana, 17. 3. 2011 (predstavitev). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.zrss.si/projektiess/skladisce/pkp/podprojekt3/Gradivo%20predavatelj_PPT/KP%20in%20TP/2011-2012/17.3.%20in%2014.4.2012/.
- Plaznik, S. (1980). *Metoda ekskurzije pri pouku biologije v osnovni šoli* (diplomska naloga). Ljubljana.
- Pleterski, J. (2003). Koroški plebiscit 1920. Poskus enciklopedične razlage gesla o koroškem plebiscitu/Kärntner Volksabstimmung 1920. Versuch einer enzyklopädischen Auslegung des Stichwortes »Kärntner Volksabstimmung«. *Zbirka Zgodovinskega časopisa 27; Ethnicity 5*, Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije.
- Pleterski, J. (1991). Koroški plebiscit, *ES, Zvezek 5, Kari/Krei*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 289–290.
- Pleterski, J. idr. (1970). *Koroški plebiscit: razprave in članki*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Pokrajinski muzej Kočevje. *Museums*. Dostopno na: <http://museums.si/sl/museum/details/46/pokrajinski-muzej-kocevje> (27. 7. 2014).
- Pomurje-Prekmurje. Dostopno na: <http://www.kam.si/prekmurje.html> (27. 7. 2014).
- Potočnik, D. (2004). Ekskurzije in pouk zgodovine. *Zgodovina v šoli 13(3/4)*, str. 65–68.

- Povšič, M. (2012). *Vsebinska predpriprava ekskurzije za ogled Muzeja krapinskih neandertalcev (diplomsko delo)*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Biotehniška fakulteta, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo, Naravoslovnotehniška fakulteta.
- Predjamski grad. Dostopno na: <http://www.postojnska-jama.eu/> (27. 7. 2014).
- Predstava klasične šole jahanja. *Lipica: kraj slovenskega ponosa*. Dostopno na: <http://www.lipica.org/si/kaj-poceti/predstava-klasicne-sole-jahanja> (27. 7. 2014).
- Program osnovna šola. Družba: učni načrt* (2011). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_druzba_OS.pdf.
- Program osnovna šola. Geografija: učni načrt* (2011). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_geografija.pdf.
- Program osnovna šola. Spoznavanje okolja: učni načrt* (2011). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_spoznavanje_okolja_pop.pdf.
- Program osnovna šola. Zgodovina: učni načrt* (2011). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf.
- Rajh, P. (2005). *Ekskurzije pri pouku zgodovine v devetletni osnovni šoli na primeru Slovenske Bistrice (diplomsko delo)*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Redenšek, K. (2005). Strokovne ekskurzije v luči trajnostnega razvoja. *Okoljska vzgoja v šoli: revija za medpredmetno področje v programih osnovnih in srednjih šol* 7(2), str. 117–118.
- Rogina, M. in Golub, D. (2002). *Ekskurzije z ogledi v okviru tehniških dni in ustvarjalno delo v okviru teh dejavnosti* (diplomsko delo). Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Roblek, V. (2013). *Medpredmetno povezovanje na primeru ekskurzije (diplomsko delo)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Rumpler, H. (ur.) (1981). *Kärntens Volksabstimmung 1920. Wissenschaftliche Kontroversen und historisch-politische Diskussionen anlässlich des internationalen Symposions Klagenfurt 1981*. Celovec.
- Rupel, N. (1974). Literarnozgodovinske ekskurzije po Gorenjskem. *Jezik in slovstvo* 19(8), str. 306–309.
- Samostan Kostanjevica. *Nova Gorica*. Dostopno na: http://www.novagorica-turizem.com/destinacije_in_doizvetja/kultura/2012032010402686/ (27. 7. 2014).
- Sečoveljske soline. *I feel Slovenia: uradni slovenski turistični informacijski portal*. Dostopno na: http://www.slovenia.info/si/naravni-parki/Krajinski-park-Se%C4%8Doveljske-soline.htm?naravni_parki=4263&lng=1 (27. 7. 2014).

- Slapnik, R. Rakov Škocjan. *DEDI – digitalna enciklopedija naravne in kulturne dediščine na Slovenskem*. Dostopno na: <http://www.dedi.si/dediscina/221-rakov-skocjan> (27. 7. 2014).
- Stara kuhinja v župnišču Libeliče. Prehrambena kultura prebivalcev Libelič in okolice. *Koroški pokrajinski muzej*. Dostopno na: <http://www.kpm.si/?mod=catalog&action=productDetails&ID=17> (27. 7. 2014).
- Stergar, J. (1995). Koroški plebiscit, *Slovenska kronika XX. stoletja, 1900–1941*, Ljubljana, str. 247–249.
- Stergar, J. (1990). Koroški plebiscit in sedem desetletij po njem. *Vestnik koroških partizanov v Ljubljani* 24(3-4), str. 9–21.
- Stopar, A. (2011). *Geografske ekskurzije v obsredozemske pokrajine (diplomsko delo)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Suhač, S. in Škornik, M. (2005). *Trenta in soška pot: junij 2005, 2: delovni zvezek za izvedbo medpredmetne ekskurzije: tretji letnik*. Ljubljana: Gimnazija Bežigrad.
- Sušilnica sadja Gradež*. Dostopno na: http://www.gradez.si/slo/Susilnica_sadja_Gradez (27. 7. 2014).
- TIC Veržej. *Mlin na Muri – Babičev mlin*. Dostopno na: <http://www.centerduo.si/tic/node/17> (27. 7. 2014).
- Tolminska korita. *Dolina Soče: Kobarid, Tolmin*. Dostopno na: http://www.dolina-soce.com/dolina_odkritij/naravne_znamenitosti/2012040412524591/ (27. 7. 2014).
- Tolminski muzej*. Dostopno na: <http://www.tol-muzej.si/slo/> (27. 7. 2014).
- Tolminski muzej. *Rojstna hiša Simona Gregorčiča, Vrsno*. Dostopno na: <http://www.tol-muzej.si/slo/> (27. 7. 2014).
- Triglavski narodni park*. Dostopno na: <http://www.tnp.si/> (27. 7. 2014).
- Trubarjeva domačija. *Museums*. Dostopno na: <http://museums.si/sl/museum/details/73/trubarjeva-domacija> (27. 7. 2014).
- Turistično društvo Rudolf Maister – Vojanov Zavrh. *Spominska soba*. Dostopno na: <http://www.tdrmv-zavrh.si/znamenitostitdzavrh/spominska-soba> (27. 7. 2014).
- Turk, J. (2009). Cerkniško polje. *DEDI – digitalna enciklopedija naravne in kulturne dediščine na Slovenskem*. Dostopno na: <http://www.dedi.si/dediscina/9-cerkniško-polje>
- Učni načrt Geografija: splošna, klasična, ekonomska gimnazija: obvezni predmet, matura* (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2014/programi/media/pdf/un_gimnazija/2013/SSL_UN_GEOGRAFIJA_gimn.pdf
- Ude, L. (1976), *Koroško vprašanje*. Ljubljana.
- Urbas, T. (2014). Tebi, stari, na pol pozabljeni bloški smučar ... *Bloški korak: glasilo občine Bloke* 15(3), str. 8–10.

- Valentin, H. (2009). *Der Sonderfall. Kärntner Zeitgeschichte 1918-2004/08*, Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva družba.
- Valentin, H., S. Haiden, B. Maier (ur.) (2002). *Die Kärntner Volksabstimmung 1920 und die Geschichtsforschung. Leistungen. Defizite, Perspektiven*. Celovec: Heyn.
- Vežjak, S. (2006). *Zgodovinske ekskurzije pri pouku družbe na primeru mesta Slovenske Konjice (diplomsko delo)*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Volarič, T. (2000). *Metoda biološke ekskurzije v vzgojno-izobraževalnem procesu (diplomsko delo)*. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
- Vršič – Ruska kapelica. *Kraji – Slovenija*. Dostopno na: http://kraji.eu/slovenija/ruska_kapelica/slo (27. 7. 2014).
- Vrhunec, I. (2000). Poročilo kot oblika analize ekskurzije v 6. razredu. *Geografija v šoli* 9(3), str. 42–45.
- Vrhunec, I. (1998). Sinteza ekskurzije pri pouku v 8. razredu, *Geografija v šoli* 7(2-3), str. 72–75.
- Zakon o gimnazijah: uradno prečiščeno besedilo (ZGim-UPB1). *Uradni list RS* 1(2007). Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20071&stevilka=2>.
- Zakon o osnovni šoli: uradno prečiščeno besedilo (ZOsn-UPB3). *Uradni list RS* 81(2006). Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200681&stevilka=3535>.
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1). *Uradni list RS* 79(2006). Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=74689&part=u&highlight=zakon+o+poklicnem+in+strokovnem+izobra%25C5%25BEevanju#!Zakon-o-poklicnem-in-strokovnem-izobrazevanju-%28ZPSI-1%29>.
- Zavod za kulturo in turizem Kostel. Dostopno na: <http://www.info-kostel.si> (27. 7. 2014).
- Zavod za kulturo in turizem Kostel. *Predstavitev Kostela*. Dostopno na: http://www.info-kostel.si/page/page.asp?id_meta_type=61&id_language=1 (27. 7. 2014).
- Zgornja Kolpa dežela Petra Klepca. Dostopno na: http://www.kam.si/izleti/zgornja_kolpa_dezela_petra_klepca.html (27. 7. 2014).
- Znamenite osebnosti: Primož Trubar. Dostopno na: http://www.hervardi.com/pri-moz_trubar.php (27. 7. 2014).
- Z vlakcem v rudnik in rudarski muzej. *Na Koroškem je fajn*. Dostopno na: <http://www.nakoroskem.si/index.php?option=nakoroskem&task=vsebinecontent&id=17&mid=5> (27. 7. 2014).
- Žiberna, T. (2009). *Načrtovanje in priprava ekskurzije v domačem kraju Novem mestu (diplomsko delo)*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Žurman, M. (2006). *Zgodovinske ekskurzije pri pouku družba na primeru kraja Negova (diplomsko delo)*. Maribor: Pedagoška fakulteta.

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

ISBN 978-961-03-0259-9

9 789610 302599